

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

Допущено до захисту

Завідувач кафедри
д. психол. н., доцент Ю. О. Асєєва

(підпис)

«____» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Зі спеціальності _____ 053 Психологія _____
(шифр та найменування спеціальності)

За освітньою програмою _____ «Психологія» _____
(назва освітньої програми)

На тему: **«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСПРИЙМАННЯ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ»**

Виконавець:

студентка 4 курсу 41П групи
факультету ФЕУП

_____ Кліщевська Дар'я Сергіївна
/підпис/

Науковий керівник

Доцент кафедри МППП,
Кандидат психологічних наук

_____ Бабчук Олена Григоріївна
/підпис/

Одеса -2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. САМОСПРИЙМАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	6
1.1 Психологічна характеристика розвитку особистості студента.....	6
1.2 Проблема самосвідомості та її складових.....	13
1.3 Особливості самосприймання студентів.....	16
1.4 Проблема діагностики самосвідомості та її складових у студентів.....	19
1.5 Особливості дослідження самосприймання студентської молоді.....	27
Висновки до першого розділу.....	34
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ САМОСПРИЙМАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	36
2.1 Огляд і обґрунтування вибору методик.....	36
2.2 Організація емпіричного дослідження.....	40
2.3 Особливості самооцінки студентів різного віку.....	40
2.4 Віковий аспект сприймання студентом самого себе.....	47
2.5 Особливості самоактуалізації студентів.....	51
2.6 Особливості самовідношення студентів.....	55
2.7 Рівень самоповаги студентів.....	61
Висновки до другого розділу.....	61
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Одним з найважливіших питань в теорії і практиці вдосконалення нашого суспільства є питання цілеспрямованої підтримки особистісного розвитку. Людина повинна бути вихована не тільки як носій знань, але перш за все як громадянин України, як соціально активний засновник, а також творець себе, як людина з моральними поглядами, інтересами, вищою культурою праці і високою поведінкою. Розв'язання цієї проблеми потребує розробки моделей розвитку особистості як окремої особистості, створення її соціальних поглядів, сфер цінностей тощо для застосування психологічних та педагогічних досліджень, які її виявили.

В останні роки фокус досліджень все частіше приділяється проблемі пошуку механізмів і моделей особистісного самопізнання. Завдяки роботам Р. Бернса, У. Джемса, І. Кона, К. Роджерса, С. Рубінштейна, В. Століна, І. Чеснокової, Т. Шибутані, К. Юнга, В. Ядова та інших та інших важливе значення в теорії психології набули загальні проблеми самопізнання особистості.

Існують різні методи визначення сенсу і структури самопізнання, його особистісні компоненти є предметом численних досліджень із зарубіжної та сучасної психології. Роботи сучасних психологів (Н. Анкудінова, В. Асєєв, О. Бодальов, Л. Божович, Є. Бондаренко, В. Левкович, Г. Ліпкіна, П. Чамата, Р. Бернс, К. Блага, М. Шебек, А. Валлон) дають теоретичні рішення про взаємозв'язок і взаємодію внутрішніх і зовнішніх факторів самосвідомості і самопізнання, формування самопізнання і компонентів.

Однією з актуальних проблем сучасної психологічної науки є проблема саморозуміння молоді. Дана тема дуже складна, що включає вивчення ряду аспектів: психологічних особливостей, пов'язаних з віком студентської молоді, соціологічних проблем виховання і виховання, впливу колективу, сім'ї та ін.

На сучасному етапі психології розвитку проблема самосвідомості учня вивчена менше. Загалом психологи (зокрема І. Кон, В. Петрунук, Л. Таран, М. Савчин, Л. Василенко та ін.) розглядають юнацький вік від 14 до 20 років. О. Винославська, на противагу, виділяє чіткі межі студентського віку – 16 – 23 років, тобто вік, придатний для навчання та здобуття особистістю певних знань, вмінь та навичок. На наш погляд, другий період юності, на який припадає студентський вік, має специфічні закономірності і являє собою важливий етап у розвитку особистості.

Актуальність роботи полягає у тому, що від того, якою є самосвідомість та самосприймання сучасної молоді, залежить її майбутнє і майбутнє суспільства в цілому. Тому дослідження з цього питання дуже важливе на даному етапі.

Мета дипломної роботи – на основі аналізу об’єкта дослідження виявити та охарактеризувати особливості самосприймання студентської молоді.

Виходячи з мети дипломної роботи, поставлено такі **завдання**:

1. Розглянути і узагальнити психологічні особливості самосприймання та самосвідомості студентської молоді.
2. Дібрати комплекс методик для дослідження самосприймання студентської молоді.
3. Виявити вікові особливості сприймання студентом самого себе, визначити особливості самоактуалізації студентів, простежити особливості самооцінки студентів різного віку.

Об’єкт дослідження – самосвідомість студентської молоді.

Предмет дослідження – самосприймання студентської молоді.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети, нами було використано загальнонаукові методи теоретичного рівня: аналіз, синтез, порівняння, систематизація та метод узагальнення науково-теоретичних даних. При емпіричному дослідженні самосприймання було

застосовано такі методи і методики, як спостереження, тест «Хто Я?» (М. Кун, Т. Макпартленд; модифікація Т. Румянцевої); діагностика самоактуалізації особистості (А. Лазукін в адаптації Н. Каліної); знаходження кількісного виразу рівня самооцінки (по С. Будассі). З метою кількісної і якісної інтерпретації та узагальнення результатів емпіричного дослідження використано методи статистичної обробки даних.

Емпіричне дослідження проводилось на базі Одеського економічного університету. Загальна кількість досліджуваних налічує 76 осіб.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 75 сторінок. Кількість використаних літературних джерел складає 89 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

САМОСПРИЙМАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У цьому розділі проаналізовано моделі розвитку самопізнання студентського віку, зокрема психологію обожнюваного віку та формування самопізнання; теоретичні моделі структурних і самосвідомих функцій; планування життєвого укладу як аспекту розвитку впевненості в собі в прогнозі і обожнюванні; особистість як більшість майбутнього; цінності, які визначають сенс існування студента.

1.1 Психологічна характеристика розвитку особистості студента

Молодь, в тому числі і студенти, відіграє особливу роль у суспільстві, адже її представниками є глави держав, глави урядів, науковці, економісти, юристи тощо – покоління, яке завтра творить історію. Тому не дивно, що головною проблемою навчання в процесі формування особистості студентського віку є проблема саморозуміння і впевненості в собі в доктрині підліткового віку. Цю проблему обговорюють у своїх роботах такі психологи: В.Астахова, О.Малихіна, Г.Радчук, Г.Меднікова, Л.Кобилкін, О.Савицька, М.Скок, та багато інших дослідників.

Одне з перших визначень терміна «молодь» дав В. Лісовський у 1968 р.: «Молодь – це покоління, яке пройшло соціальну стадію, засвоює і пізнає виховні, професійні, культурні та інші соціальні обов'язки в похилому віці; Зокрема, згідно з історичними умовами, віковими критеріями для молоді може бути від 16 до 30 років».

Пізніше було створено повне визначення: «Молодь - це соціально-демографічна група, яка відрізняється за віковими особливостями, особливостями соціального статусу і соціально-демографічними

характеристиками, взятими з обох. Підлітки, певна стадія життєвого циклу, біологічно універсальні, але певна вікова межа, соціальний статус і пов'язані з ними соціально-психологічні характеристики природно соціально-історичні і залежать від певної соціальної структури, культури і законів соціалізації. [59].

Процес створення соціального благополуччя молоді та вибору способу життя здійснюється шляхом засвоєння та трансформації досвіду старших поколінь у всіх важливих сферах життя, освіти та освіти. Основними соціально-психологічними регуляторами цього процесу, а також показниками становища молоді в суспільстві і в структурі історичного процесу розвитку є цінні напрямки, соціальні норми і погляди. Вони визначають тип інформації, вид роботи, специфіку проблем, потреби, інтереси, очікування молодих людей, типові моделі поведінки.

Молодь – це шлях у майбутнє, який обирає людина. Відбір, планування майбутнього - характеристика віку; Якщо хтось знає, що буде завтра, через місяць, через рік, він буде не таким приємним.

У психології розвитку підлітковий вік описується як період становлення стійкої системи цінностей, створення самостійності і створення соціального статусу людини.

По-перше, слід зазначити, що в психології сучасного розвитку поняття студентського періоду часто підміняється адольїнгом (відповідно до вікових особливостей домашньої психології). Тому спочатку розглянемо термін «студент».

Термін «студент» походить з латинської мови і позначає особу, яка вивчила, вивчила або отримала знання української мови належним чином [14].

Загальним видом роботи є навчання, студенти здатні сформувати певну соціально-професійну групу, їх основним завданням є набуття відповідних знань і навичок в обраній професійній сфері, набуття самостійних творчих навичок.

Друга стадія віку підлітка, яка відповідає віку школяра, має певні моделі і є важливим етапом розвитку людини. У цей період підготовка фахівця - це створення його поглядів, ідеалів, цінностей і переконань. На думку О. Винославської, період навчання для молоді слід розглядати не лише як підготовку до майбутньої професійної діяльності, а й як перший крок до розвитку дорослої людини [14].

Як особистість і особистість певного віку учня можна розглядати в трьох гіпотезах [14]:

впливає з приналежності до певної соціальної (академічної) групи, що дає зрозуміти при виконанні обов'язків майбутнього фахівця;

сукупність психічних процесів, обставин і рис особистості, таких як характер, темперамент, спрямованість, можливості, залежить, дійсно, від перебігу психічних процесів і зовнішнього вигляду психічного стану;

біологічна, аналітична структура, безумовно, рефлексії, соматичний тип, психомоторика, фізичний стан тощо.

Це означає, що кваліфікація, навички, вікові та особистісні особливості учнів повинні вивчатися за всіма цими напрямками.

Також висвітлено ряд особливостей і протиріч соціально-психологічного характеру, що характеризуються розвитком студентської молоді. У цей період підліток обирає професію, освоює її та починає проходити випробування в інших сферах життя, самостійно планує свою діяльність та поведінку, активно планує незалежно від рішень та дій. На основі синтезу сучасних знань створюється життєвий досвід, самостійне мислення і суб'єкта, точка зору, точка зору, етичні та естетичні погляди. Багато з них відходять від теоретичних уявлень в області практичного задоволення (любов, одруження, створення власної сім'ї). Однак існує економічне протиріччя між різноманітним бажанням і можливістю їх задоволення через матеріальну залежність від батьків [33].

Поєднання роботи і повного робочого дня породжує ще одне протиріччя - крайню нестачу вільного часу, що також позначається на якості освіти і сімейних відносин, а потім призводить до зниження інтенсивності емоційного та інтелектуального життя.

Є ще одна особливість інтелектуального розвитку студентів: якщо середня освіта і освіта завжди знаходяться на межі розвитку, то розвиток студентів у вищих навчальних закладах іноді випереджає освіту, особливо освіти.

Другий етап підліткового віку характеризується максимальними і категорійними оцінками. Американський психолог Р. Мей [19], вважає, що учні, які скористалися мудрістю її виховання, які вивчили достатньо, часто відчують потребу якимось чином «витратити» її. «Важко встигати, — пише він, — але ви можете сказати їм, куди направити свої повсталі війська. Мабуть, в один момент кожен підліток відчуває бажання бунтувати, представляти себе як самостійну особистість, навіть якщо це коштує йому і оточуючим. Він говорить лише про силу життя, що тече ззовні, про енергію і можливості, про творче багатство інстинктів [19].

Впевненість учнів у собі дуже протилежна і часто нереалізована. Це ідеальне «Я» реалізується в порівнянні з реальним «Я». При цьому ідеальний образ «Я» ще не встановлений і може бути випадковим, а реальне «Я» здається амбівалентним. Все це породжує сумніви щодо внутрішнього «Я», яке часто тісно пов'язане із зовнішньою стабільністю.

Дослідження показали, що на другому етапі підліткового віку неправильно розвивати такі важливі процеси, як пам'ять, медитація та увага. Відбуваються «потрясіння» і «підвищення» розвитку конкретного мислення і пам'яті. У розвитку мислення «Пташка» з'являється в 20, 23 і 25 років. «Рецесія» настає в 22 і 24 роки. У розвитку пам'яті вона «збільшується» в 18, 23 і 24 роки, а «зменшується» в 22 і 24 роки.

Люди у віці від 18 до 21 року мають стійкий рівень уваги, а пізніше гойдалки більш інтенсивні. 19, 22 і 25 років – найкращі роки інтелектуального розвитку. Ці розбіжності можуть не вплинути на академічні досягнення. Так, у 18 років учень може запам'ятати значну кількість педагогічної інформації, але на той момент він був не в змозі вміло обробити весь матеріал, тому що мислення відстає від його пам'яті [9].

Найважливішою проблемою у розвитку учнів є адаптація першокласників до вищої освіти. Різка зміна стереотипу тривалої діяльності (динамічний стереотип за І. Павловим) застосовується до школи маленькою дитиною або дівчинкою, іноді призводячи до нервового зриву і стресових ситуацій [9].

Учень належить до групи дорослих, наприклад, молодь, яку обожають. Молодь (англ. the youth/ the younger/ adolescence; нім. Jugend f=; угор. ifjűsbg;) - це період від 16 до 21 року – від отримання паспорту до здобуття всіх громадянських прав (право бути обраним у вищі органи влади) [7]. Adobe соціально відокремлений від adobe і adobe, а не за біологічними кордонами. Доросла людина в адолі пройшла через складний цивілізаційний і психологічний зрілий процес, і завойовує всі соціальні права та обов'язки. Розвиток громадянської самостійності породжує професійну самостійність (вибір професії), статеву самостійність (практичний контроль статевої моралі) та особистість [7].

У вітчизняному господарстві вона широко розглядається як самостійний розвиток, особистість та індивідуальність молоді. С. Курченко визначає вік саману в діапазоні 14-18 років, відзначаючи, що перехід від дитинства до дитинства ділиться на два етапи: саманний (саманний) і адольфінг (ранній і пізній). Однак часові межі цих вікових груп часто визначаються зовсім по-іншому. Наприклад, в сімейній психіатрії підлітками називають дітей у віці 14-18 років, в психології діти у віці 16-18 років - це маленькі діти, але їм часто

менше 15-17 років, за ними слідує вік статевозрілої середньої школи, який відповідає заключним рокам вищої освіти. [39].

Юнацький вік - це самостійний і відповідальний перехід від дитинства до дорослого життя, який застосовується в одному відношенні до фізичного, особливо до кінця статевого дозрівання, і до придбання соціальної дорослості - з іншого [39]. Історично є останнім періодом, необхідність якого визначається складністю суспільного життя і вимогами сучасних суспільств до рівня професійної освіти та особистого благополуччя своїх дорослих членів. В результаті статеве дозрівання ще не повністю встановлене. Люди у віці від 15 до 17 років, навіть в одній країні, знаходяться в різних умовах суспільного розвитку [69].

Юнацький вік є найважливішим етапом розвитку в житті людини, а в ранньому пубертатному періоді, коли дозріває морфофункціональний організм, відбудуться значні зміни в його особистісному, психологічному та соціальному розвитку. Відповідно до періоду прийняття в фізіології старості статеве дозрівання настає у дівчаток в 16 років, у дітей чоловічої статі - в 17. [30].

Вікові особливості - це психологічні особливості конкретного періоду, які відображаються на поведінці всіх представників певної вікової групи. Дубровіна зазначає, що найважливішою особистісною неоплазією в підлітковому віці є психологічна підготовка до самовизначення і це процес створення неоплазії.

Згідно з даними дослідження вчених, самовизначення у вищих класів - це не самовизначення - особисте, професійне (в більш широкому сенсі - життя), а психологічна підготовка до нього, яка полягає в [69]:

1. Створення високорівневих психологічних структур, особливо впевненості в собі.

2. Розвиток потреб, які повністю забезпечують мовлення індивіда, його моральні погляди, сфери цінностей та очікування централізованого часу.

3. Створення передумов для індивідуальності в результаті розвитку і реалізації талантів та інтересів кожного старшокласника.

Право на самовизначення є головним питанням на початку підліткового віку. Л. Клочек вважав центральним пунктом духовного і особистісного розвитку повідомити про своє майбутнє становище, світогляд життя в цьому віці. [6].

Ціннісні напрямки - це елементи структури людини, для якої характерна основна сторона його спрямованості. Життєстійкість – це найважливіше для людини у вигляді цінностей, визначених сферами цінностей. Сфери цінностей - стійка моральна свідомість, стійкі структури - це їх основні ідеї, концепції, «блоки цінностей» [42], складові погляду, що представляє сенс людської моралі і веде до загальних культурно-історичних умов і очікувань. Ваш контент варіативний і мобільний. Система ціннісних орієнтацій функціонує як «обмежена» життєва програма і служить основою для реалізації конкретної моделі людини.

Багато досліджень виявили, що підлітки дуже привабливі для створення цінних сфер як чутливі, стійкі до особистості якості, що сприяють формуванню установок, її ставлення до реалій навколишнього середовища.

Беручи до уваги особливості формування ціннісної орієнтації в шкільному віці в цілому, вчені стверджують, що цей істотний і важливий елемент будови людини в повній мірі сформований лише у третини дівчаток і хлопчиків. У третини глинобитних дітей цінності тільки починають формуватися, і вони стали стійкою рисою особистості [31].

Автори вважають цей погляд одним із центральних прикладів того, як вік учня впливає на зміст та функціонування індивідуального мотиваційного та необхідного середовища як плану проміжних дій та ідей на майбутнє життя [37].

Учні часто мають мотиви своєї ідентичності; Значний відсоток складають причини самовдосконалення. Мотивація майбутньої професійної

діяльності та діяльності виражена слабо. Тому найголовніше – це мотивація власної людини, себе. Друге місце - займатися спілкуванням, а на третьому - виконувати завдання, пов'язані з викладацькою та іншою діяльністю. [39].

1.2 Проблема самосвідомості та її складові

Психологічне вивчення самосвідомості має давню і багату історію, починаючи з праць В. Джемса та І. Сеченова. Важливість такого дослідження пов'язана з найважливішою роллю самопізнання в структурі людини і визначенні його соціального життя. В індивідуально-психологічному плані проблема самосвідомості розглядалась у працях В.Століна, І.Сарджвеладзе, А.Налчаджяна, О.Орлова, К.Соколової, П.Чамати, Р.Бернса, Ж.Лакана, К.Роджерса, К.Хорні, К.Юнга та інших. В соціально-психологічному аспекті проблему самосвідомості розробляли Ф.Зимбардо, І.Кон, В.А.Ядов, Т.Шибутані, П.Бергер, Т.Лукман та інші.

Поінформованість молоді особливо приваблива і здатна обробляти і засвоювати великі потоки інформації. У цей період сформувалося критичне мислення, прагнення судити про різні явища самостійно, пошук аргументів, вихідного рішення. При цьому деякі погляди і стереотипи, які є властивостями цієї епохи, в минулому все ще зберігаються. Це період активної діяльності по доданій цінності молоді, а обмеженість практичної і творчої діяльності викликана тим, що стикаються молоді люди з неповною інтеграцією в систему суспільних відносин [75].

Соціальне благополуччя - це повнота пізнання і реалізації основних соціально-психологічних якостей і особливостей людської діяльності. Також необхідно враховувати ставлення людини до свого потенціалу. На цьому рівні навчання можна спостерігати, чи є у людини власні думки і погляди, особливості власних потреб, цінностей, віра в себе. Здається, що багато помилок у вихованні молоді пов'язані з певними проблемами (професійна

підготовка, моральна стійкість, законність і вміння поважати інших) можуть виникати при спробі вирішити проблеми сучасного життя, не створюючи власних: розмірковуючи над складними проблемами сучасного життя, орієнтуючись на загальнолюдські цінності та власний розвиток.

Самопізнання - це самопізнання як особистості: власних вчинків, взаємин з іншими людьми, вчинків і вчинків кого-небудь, намірів, цілей, психічних, моральних, моральних, фізичних якостей і т.д. [59].

Експериментальні дослідження особливостей самопізнання в різні періоди розвитку проводив С.Максименком, М.Боришевським, Т.Гаваковою, В.Горбачовою, Л.Долинською, В.Котирло, О.Кульчицькою, Г.Ліпкіною, О.Подольак, Л.Сапожниковою, Х.Василькевич та іншими.

Самопізнання складається з трьох компонентів: пізнавального, емоційного і добровільного. Когнітивний компонент включає самопізнання, самоаналіз, самоуявлення, впевненість у собі тощо. Емоційна складова - це характеристика свідомого переживання людини. Під вразливим компонентом самопізнання розуміють самоконтроль, саморегуляцію, самовиховання, самоконтроль, тобто дії індивіда.

Важливою частиною самопізнання особистості є впевненість у собі. У психологічних дослідженнях самооцінка розглядається двояко: як процес самооцінки і як відносно стійке і усталене самоуявлення дитини, тобто як продукт повторюваної і різноманітної самооцінки. Самооцінка може бути підпорядкована різним аспектам діяльності людини: особливостям структури і функціонування роботи, її наслідкам, поведінці і зв'язкам, поточним здібностям, інтересам і потребам, особливостям, темпераменту, інтелекту і т.д. найважливішим засобом самовпевненості - рівню компетентності, гнучкості і зросту [61].

Психологічні структури, які тісно пов'язані із самодостатністю, такі як рівень непристойності та соціальні очікування. Особливу роль у розвитку і становленні сімейних відносин, груп, форм групової поведінки, сфер

цінностей відіграють соціальні очікування (Н. Коломінський, А. Єрофєєв, В.Горбаковський, Л. Бородіна та ін.) [24].

Саморелігійність тісно пов'язана з мисленням, яке є багатостороннім і багатоступінчастим особистісним вихованням в російській психології. Рефлексія як аналіз діяльності, дій і якостей суб'єкта «служить» формуванню самонадійності як здатності проводити аналіз внутрішнього світу суб'єкта і створювати на цій основі відповідні нормативні системи.

Сфера особистісних цінностей визначає запаморочливу і нечутливу значимість особистості - напрямок і світогляд життя. Цінності є одним з найважливіших регуляторів поведінки людини. Вони являють собою особливе значення певних об'єктів (матеріальних або ідеальних) для конкретної людини [49].

Оскільки орієнтація на одну систему цінностей визначає тип розвитку особистості, свідоме створення перспективи цінності та реальності є одним із найважливіших місць у системі виховання дитини.

Нарк визначає його значимість для суб'єкта конкретної діяльності і для змісту образу «Я» [16]: 1) орієнтація суб'єкта на певні види діяльності або аспекти; 2) встановлення тенденцій, відповідного змісту уявлень про особисте «Я»; 3) Поділ усвідомлення активного змісту того чи іншого об'єкта.

Цінність знаходиться в контексті свого життя, відображена суб'єктом, який відрізняється (і - до певної міри - розуміє) своїм «Я». Так, у одних дітей «Я» відрізняється від цінності ставлення до них оточуючих, з цінністю спілкування для інших, цінністю роботи для інших, четвертим - з точки зору вартості якісного виконання завдання, п'ятим - з точки зору точності вимог дорослих. Як цінність відбувається "синтез" з обох сторін: об'єктивного змісту (аспекти діяльності особистісного значення) і суб'єктивного змісту (суб'єктивного змісту (уявлення суб'єкта через його наближення до певного аспекту дійсності, до певних об'єктів).

На думку деяких дослідників, цінним портретом сучасного студента видається такий: «Найголовніше в житті – це здоров'я, сім'я – необхідне джерело моральної та психологічної підтримки. Любов і спілкування з друзями роблять життя прекрасним. Матеріальна безпека – це самонадійність і дає чийось здібностям. Творчість, знання і досягнення, гідні суспільного визнання, не завжди можливі, але необхідні. Вечірка приємна, але часу і грошей на них сьогодні не вистачає. Людина може мати повну впевненість у чомусь - сьогодні варто лише покластися на свої сили, здібності та вміння.

В останнє десятиліття соціологічні дослідження цінностей студентської молоді не переконали сучасну молодь (в тому числі і студентську) в тому, що західне суспільство буде створене, перш за все, людиною, яка поважає себе і несе відповідальність за свої вчинки, життєві досягнення тощо[1].

1.3 Особливості самосприймання студентів

Останнім часом студенти зацікавилися навчанням як одним з визначальних етапів життя. Важливо розуміти, які психологічні механізми сприяють розвитку активного підлітка як унікальної особистості, щоб зберігати контроль над умовами свого життя, щоб бути активним, продуктивним і щасливим.

Вивченню студентського віку в сучасній психології присвячено багато досліджень. Однак існують великі розбіжності з приводу характеру розвитку підлітка, меж цього періоду життя людини і його основних новоутворень. На думку багатьох дослідників, ця неоплазія цього періоду є ідентифікованою. ІД є результатом особистісного «Я» і самовизначення [29]. Кінцевим продуктом процесу самопізнання є динамічна система людських уявлень про себе.

По-перше, подумайте про такі визначення, як «впевненість у собі» та впевненість у собі.

Самопізнання - це вчинки і наслідки людини, її думки, почуття, мораль і інтереси, ідеали і мотиви поведінки, місце самооцінки і життя [35].

Самостійність – це «певний погляд на себе: щодо власних якостей, здібностей, фізичних (і розумових) сил» [35].

Самостійність - це судження про самооцінку, виражене в поглядах особистості індивіда [54].

Таким чином, почуття впевненості в собі відображає почуття впевненості в собі, почуття особистої цінності і те, наскільки людина розвиває позитивне ставлення до них в області «Я». Таким чином, занижена самооцінка означає самозречення, самозречення і негативне ставлення до людини.

Можна розрізняти різні джерела впевненості в собі, які мають різне значення в процесі створення людини. Для підлітків важливо порівняння з іншими людьми. Однолітки відіграють дуже важливу роль у формуванні ідентифікації та настрою, особливо в дитинстві та під час навчання. Підлітковий і ранній період статевого дозрівання розглядаються у випадку свідомого «Я», як би повільно не формувалися окремі його компоненти.

Як згадувалося в попередньому розділі, поняття «самопізнання» включає в себе такі елементи, як ставлення до себе і ставлення до інших.

На думку багатьох авторів, соціальний інтелект ґрунтується на достатній впевненості в собі і, отже, на самооцінці (В. Куніцина, Р. Ульріх, Н. Кудрявцева). В цілому почуття самоповаги, самоповаги шляхом прийняття або відкидання власної персони визначає характер відносин і взаємодій, здатність мати близькі стосунки з людьми.

Вона знаходить своє відображення в такій поведінці і вчинках, як самооцінка, самоповага і очікуване ставлення оточуючих на рівні свідомості, наприклад, глобальне «проти» і «зустрічне»). «Я» відіграє особливу роль у механізмах психологічного захисту, воно надає негативну точку зору через фізичну травму, лише цінності (компенсація, коштовності, захист від

потурання власним бажанням), незнання оточуючих людей, переживання «запереченого» статусу, що спричиняє деструктивну поведінку [8].

Порушення цих функцій може призвести до депресії та страху спілкування з іншими. Часто через низьку самооцінку такі люди забувають про позитивні сторони формування відносин і узагальнюють ряд випадків, які відкидаються. Вони не знаходять якостей, які, на їхню думку, приваблюватимуть інших, тому інші перестають їх приваблювати.

Їх погляд на себе тісно пов'язаний з їх поглядом на інших. Д. Янг узагальнив слабкі сторони цього явища, використавши термін «одна складка невизначеності»: «Більшість самотніх людей страждають від глибокої недовіри до інших людей. Вони вважають, що інші люди егоїстичні, що вони дбають тільки про себе, що вони хочуть отримувати вигоду від усіх інших людей». [54]

Відсутність позитивного ставлення до тих, хто має мотиви для участі та надання допомоги, може сприяти розвитку маніпуляції, коли інші розглядаються як об'єкти, не як суб'єкти, а як об'єкти з метою досягнення своїх цілей. Такий тип відносин з людьми називається об'єктивними відносинами [30]. Інші - це споживчі об'єкти, інструментальні, маніпулятивні та корисні методи. Своєю поведінкою ми можемо впливати на іншого, маніпулювати його свідомістю і поведінкою, покладати на нього свої думки або «асимілювати» іншого, контролювати його діяльність і «розуміти» їх і т.д.

В основі маніпуляції може лежати егоїзм, який лежить в основі деструктивної ланки. Егоїстично звертати увагу на егоїзм і позицію, яка ставить на перше місце власні інтереси і цілі, що шкодить інтересам партнера. Образа партнера має деякі психологічні переваги, тому що допомагає виправитися з минулого. Егоїстичні люди вважають агресивну поведінку привабливою, рішучою [8].

Розірвані соціальні відносини можуть супроводжуватися потенційною ворожнечею, агресією, конфліктами, жорстокістю, байдужістю і, що ще гірше,

антисоціалізмом. Агресивна поведінка, агресія як риса особистості, підносить деструктивні риси в спілкуванні, роз'єднує людей і вішає їх, залишаючи стрес і дискомфорт далеко [55].

Існують ті, хто більш витончений у визначенні порушення соціальних відносин на основі кількох простих структур особистості. До них відносяться сором'язливість, чутливість, анемія і емоційна замкнутість [65].

Таким чином, виникає очевидна необхідність вивчення не тільки особистісних особливостей самопізнання і самосвідомості, але і їх зв'язку і взаємодії в процесі особистісного розвитку.

1.4 Проблема діагностики самосвідомості та її складових у студентів

В останні роки переважна більшість досліджень зосереджена на одній з основних проблем психології особистісного розвитку - механізмах і закономірностях самопізнання і проблемі самосвідомості учня. Р.Бернса, У.Джемса, І.Кона, К.Роджерса, С.Рубінштейна, В.Століна, З.Фрейда, І.Чеснокової, Т.Шибутані, К.Юнга, В.Ядова та інших в теорії психології важливе значення мають загальні проблеми самопізнання особистості.

Існують різні методи визначення природи і структури самопізнання. Його особистісні компоненти є предметом численних досліджень психології як у країні, так і за кордоном. У працях внутрішніх і зарубіжних психологів (Н.Анкудінова, В.Асєєв, Р.Бернс, К.Блага, О.Бодальов, Л.Божович, Є.Бондаренко, А.Валлон, Г.Ліпкіна, М.Шебек) враховують взаємодію і взаємодію внутрішніх і зовнішніх факторів формування свідомості і самопізнання особистості, формування і складові самопізнання.

Предметом експериментального дослідження часто виступає особливий аспект самопізнання, зокрема, самовизначення і самооцінка інтелектуальних, емоційних, особистісних характеристик (Л. Божович, В. Вольф, С. Куперсміт, Г. Ліпкіна, А. Петровський, Є. Савонько, К. Ханлі, С. Юлдашева). У той же

час є багато речей, які мають нерозуміння природи взаємозв'язку між окремими компонентами самосвідомості і його внутрішньою структурою.

Важливою особливістю значної кількості досліджень є їх акцент на дворічній віковій категорії. Перший - це всебічне вивчення процесу самопізнання у дітей дошкільного віку, а другий - дослідження підліткової свідомості і самосвідомості.

Забезпечення усвідомленості та самопізнання учнів першого класу – дуже складне завдання для психолога. Його складність визначається низкою факторів, найважливішим з яких є недостатня розробка теоретико-методологічних моделей, придатних для їх використання при вирішенні практичних завдань; практично повна відсутність методичних розробок і психологічних методів, пов'язаних з даною проблемою; Вчителі та батьки не розуміють важливості цього завдання, яке насамперед зосереджується на виховних проблемах та оформленні п'єдесталу діяльності [58].

Недостатній рівень розвитку самостійності, тобто слабка диференціація саморефлексії, недостатня самостійність і негативний зміст тенденцій витрат, очевидно, є негативним фактором загального розвитку особистості [21]. У той же час дослідження, проведені багатьма психологами, показали, що дефіцит розвитку компонентів самоприйняття тісно пов'язаний з виникненням неправильної несправедливості і тривожності, емоційної нестабільності і виникненням соціальних форм поведінки і порушень спілкування [23]. Крім того, згаданий вище дефіцит у розвитку студентського самоприйняття є підставою для виникнення ряду порушень розвитку особистості, частково різних форм девіантної поведінки.

Практично всі психологи визначають ранній підлітковий вік як важливий етап самопізнання і вважають розвиток самопізнання центральним психічним процесом підліткового віку. В рамках створення нового рівня впевненості в собі в підлітковому віці (15-17 років) створюється відносно стійке самоуявлення. У віці 16-17 років в психологічних публікаціях

з'являється унікальна нова структура особистості, звана терміном самоідентифікація [67]. Багато досліджень, проведених зарубіжними психологами, були присвячені цій проблемі. В основному вони зосереджені на двох темах. У працях В.В. Астахова [1], О.Винославська [14], М. Скок [30], П. Чамата [81], Р. Каламаж [61], С. Курченко [39] проблеми самопізнання в контексті загальної проблеми розвитку особистості аналізуються з загальнотеоретичної та методологічної точки зору. Інша група в основному розглядає певні питання, пов'язані з характеристиками впевненості в собі, її ставленням до оточуючих.

Роботи деяких дослідників значною мірою сприяють розумінню психологічної природи самовизначення [39, 48, 51, 71]. По-перше, було показано, що потреба в самовизначенні виникає на певному етапі життя - обожнюванні і ранньому обожнюванні, і потреба в цій потребі обґрунтовується логікою індивідуального і соціального розвитку саману. По-друге, потреба в самовизначенні - це необхідність створення певної смислової системи, в якій об'єднуються ідеї для світу і самих себе, створюючи цю смислову систему, що включає в себе пошук відповідей на одвічну проблему сенсу особистого життя людини; По-третє, право на самовизначення є невід'ємною частиною важливого характеру віку підлітків і ранніх підлітків як напряду в майбутнє; Нарешті, по-четверте, право на самовизначення включає в себе вибір професії.

М. Скок пояснює питання про самовизначення як центральний час обожнювання. Результати дослідження [69] говорять нам про те, що найважливішою психологічною неоплазією в ранньому підлітковому віці є самовизначення (персоніфіковане, професійне, в більш широкому сенсі - не важливе), але також дозволяє стверджувати, що самовизначення не слід розглядати як психологічну підготовку, що включає: а) створення високого рівня психологічних структур, особливо самопізнання; б) розвиток потреб, що забезпечують повноту сенсу індивіда, де центральне місце займають моральні

принципи, сфери цінностей і очікування часу; в) створення індивідуальних факторів в результаті розвитку і усвідомлення здібностей та інтересів кожної людини [69]. При цьому психологічна готовність увійти і зайняти місце в дорослому житті передбачає не повноцінні психологічні структури і якості, а здатність особистості продовжувати рости (психологічна готовність) і створення психологічних структур і механізмів, які забезпечать її в майбутньому.

Роботи психологів, політологів і соціологів відображають також проблеми соціально-психологічних груп, таких як студентська молодь. Наприклад, аналіз соціологічних досліджень, проведених за останні 20-25 років, свідчить про те, що цінність сучасних студентів дещо змінилася.

Наприклад, деякі дослідники відзначають, що вища освіта є однією з головних життєвих цінностей студентів того часу [26, 29, 35, 41, 63].

Сучасні українські студенти також не відкидають значення освіти в житті, але соціологи на переважну більшість опитаних – 87% (дослідження проведено Лабораторією соціальних досліджень та політичного аналізу кафедри політології Донецького національного університету; було опитано 1460 осіб у 22 університетах у 4 освітніх областях України – Донецькій, Харківській, Кримській та Львівській) Однією з багатьох передумов успіху в житті є хороша освіта тільки. Частина респондентів вважає, що сучасна освіта – це «диплом», «оболонка», і офіційно потрібно більше для життя (9%), «Це система, створена для формування людей відповідно до стандартів, встановлених суспільством» (10%), «ця вартість (з точки зору ціни) дуже дорога, а вартість (з точки зору доходу) дуже низька (17%), «Набір наукових понять і моральних рішень, яких вимагає це суспільство (32%) [27%].

При цьому переважна більшість учнів розуміють важливість освіти в сучасному світі, відзначаючи, що це безперервний, особистісний процес розвитку, відзначаючи, що особиста творчість має велике значення (59%); Сучасна людина є фахівцем своєї справи і хорошим професіоналом (42%) [26].

Результати дослідження, проведеного Центром соціології студентів закладів вищої освіти та інших закладів вищої освіти, свідчать, що мотивація, інтереси та стратегії життя молодих студентів змінилися з метою здобуття вищої освіти (разом зі збереженням загальної вартості вищої освіти).

Серед факторів, які мотивували освіту (стати освіченою, підготовленою людиною, мати матеріальне забезпечення, влаштуватися на роботу, працювати за кордоном, не служити в армії) була мотивація «досягти успіху в житті». Таким чином, на думку російських соціологів, сучасний російський учень за допомогою освіти стає практично практичним, що відображає його прагнення до кращого життя, матеріального розвитку і більш високого соціального статусу. Багато соціологів відзначають, що в сфері освіти зміцнюються прагматичні диски, відзначаючи, що природний матеріал є найважливішим фактором популяризації вищої освіти [12].

Дослідники шкодують, що моральні цінності і високі християнські ідеали втратили своє значення в сфері молоді, А головним девізом життя є сучасна порада Н. Роквеллера: «Не бійтеся великих витрат, не бійтеся маленьких доходів» і Дж. Роквеллер. Морган: «Те, що можна зробити за гроші, можна зробити за великі гроші».

На жаль, спостерігається значне зростання питомої ваги матеріальних факторів у сферах цінності українських студентів. Цей факт підтвердив український дослідник М. Джампінг [69].

У 1983 році вартість «фінансового життєзабезпечення» в студентському навчанні все ще була 17-ю, але в 1998 році піднялася на 4-е місце. У суспільстві склалася ситуація, коли люди зосереджують свою діяльність виключно на отриманні матеріальних благ. Створюється психологія споживача, більшість характеристик людей, в тому числі і студентів, - це заздрість, егоїзм, егоїзм, прагматизм. Це потребує подальшого наукового аналізу, розробки конкретних пропозицій щодо удосконалення виховної роботи підростаючого покоління та

молодої молоді та відновлення суспільних моральних цінностей на важливе місце в ієрархії цінностей особистості [1].

Соціологи зазначають, що загальна оцінка стану системи вищої освіти українських студентів зараз дуже суперечлива. 64% студентів вважають, що в українських університетах можлива більш якісна освіта, що непогано, ніж у західних університетах. У той же час учні незадоволені тим, що система освіти на певному рівні зберігає адміністративно-командний характер, при якому учень втрачає право голосу, освіта стандартизована, не дозволяє враховувати особисті потреби і здібності учнів (63%) [1].

Результати соціологічних досліджень свідчать про значне зниження престижу наукової діяльності студентів. Хоча вона вже посіла третє місце за життєвими цінностями освіти, зараз вона посідає 24 місце. Понад 80% опитаних вважають, що вища освіта не сприяє розвитку талантів молоді та не знайомить їх з культурною спадщиною [13]. У той же час соціологи вказують на те, що «зниження інтересу до науки у студентських установах компенсується менш цінним для попередніх поколінь позитивним ставленням до релігії» [13].

Дані викладачів, які щорічно проводяться очима студентів в українських ВНЗ, свідчать про прагнення до підвищення ефективності роботи викладачів студентів. Студенти надають великого значення професійним якостям наставників (знання, досвід, вміння показувати матеріали), персоналу (чутливість, зовнішні дані). Високо цінуються такі якості, як повага і увага. При цьому учням практично байдуже, наскільки авторитарним і популярним є викладач у науковій, соціальній та політичній сферах ...

Все менше учнів хочуть брати участь у суспільному житті. Згідно з щорічними опитуваннями студентів українських ВНЗ, 21% першокурсників надають великого значення громадській діяльності, тоді як лише 8,4% мають для них великі доручення на четвертому курсі. Майже половина четвертокласників не служили на державній службі, тоді як лише 4,2 відсотка

з 50 були вмотивовані та зацікавлені. 20% опитаних зізналися, що працюють у громадському секторі. Відсутність саможертвовного навчання, звичайно, полягає в тому, що першокласників часто не запрошують на публічні заходи. В опитуваннях 30% першокласників заявили, що хочуть взяти участь, але не отримали пропозиції [14]. У сферах студентської молоді знижується цінність такої цінності, як праця. Лише 8% опитаних підтримують твердження, що робота є найціннішою частиною життя і втрачає сенс слабкого життя [14]. Кожен сьомий студент (14%), який взяв участь в опитуванні, вважає, що понаднормова робота – це найцінніше і є обов'язковою умовою. Разом з тим, 78% опитаних вважають, що вони однаково гідні як понаднормової роботи, так і життя [14].

Доходи і кар'єрні цінності за шкалою ціннісної орієнтації зростають. Крім того, 75% лікарів і 90% першокурсників вважають, що дохід і кар'єра будуть визначати статус людини в суспільстві. Проте лише 41,6% випускників та 26,3% першокурсників визнають цінність навчання як способу досягнення вищого становища в суспільстві [14].

В українському суспільстві існують соціально-економічні та політичні проблеми, а особлива криза коштоорієнтованої системи, що виражається в деформації суспільної свідомості, формує бажання частини студентської молоді жити і працювати за кордоном. 32 відсотки респондентів заявили, що хотіли б поїхати на деякий час за кордон, щоб заробити гроші (порівняно з 24 відсотками студентів [67]), які назвали роботу за кордоном причиною навчання, 17 відсотків хочуть там навчатися, кожен п'ятий (21%) мріє про туристичну поїздку за кордон. Але, мабуть, найбільше занепокоєння не лише для студентів-викладачів, а й для урядових кіл є те, що кожен четвертий студент (23%) хоче виїхати з України назавжди. Неважко передбачити, яким буде майбутнє у країни, яку взагалі покинули кращі представники студентської молоді.

Учні з різних регіонів мають різні погляди на такі цінності, як здоров'я. На думку деяких дослідників [11, 14, 16, 27], ця величина займає близьке місце серед українських студентів (а 20 років тому вона була лише четвертою за часом серед стюардів). Соціологи пояснюють таку ситуацію зростанням екологічних проблем, в тому числі наслідків Чорнобильської катастрофи.

Така ситуація насторожує, оскільки, за даними лікарів університету, лише 68% першокурсників мають міцне здоров'я; п'ятеро першокласників мають слабе здоров'я і потребують спеціалізованих медичних профілів; 11% учнів перших класів хворіють у важкому стані [66, 77].

Естетичні напрямки різних груп учнів також дуже різні. Сьогодні мало шанувальників, які в порівнянні з попередніми поколіннями студентів не відвідували театри, музеї та виставки, читаючи художню, науково-популярну та інші видання. Однак деякі російські студенти (за даними опитування молодих студентів) вважають за краще вивчати літературу у вільний час відповідно до позиції «спілкування з друзями» (51,8%) [8]. Серед деяких студентів-гуманітаріїв лише 27% опитаних хочуть класики; 34% читають менше 10 книг на рік, 6% взагалі не читають у вільний час.

Найбільш відомими авторами є В. Пелевін (32,8%), А. Солженіцин (30%), Д. Гранін (17%), А. Марінін (14,3%), Б. Ахмадуліна, А. Вознесенський, Є.Євтушенко, В. Євтушенко. Майже кожен четвертий студент не зміг назвати сучасного автора [69]. Рівень культурної компетентності сучасної студентської молоді викликає у деяких студентів університету питання: «Ким були ці люди?». Респондентам було надано список з близько 30 імен, серед яких відомі російські та зарубіжні вчені, письменники, режисери, актори, музиканти та державні службовці. Аналіз отриманих результатів свідчить про низький рівень освіченості багатьох нинішніх студентів (з них 82,2%, таких як Л. Собінов, 74,5% – Г. Флобер, 72,2% – Б. Кустодієв, 76,6% – Б. Брешт та ін.). [69].

Вступ до художньої літератури не стосується українських студентів, оскільки багато з них відгукнулися на навчання, які не хочуть вчитися чи вчитися. А ті, хто хоче це робити у вільний час, читають кримінальні романи, наукову фантастику, книжкові «серії» [10]. Не втішає й те, що сучасні студенти не цікавляться живописом, але ті, хто знайомий з живописом у вільний час або задіяний у певній галузі, роблять це не для естетичного розвитку, а для полегшення втоми [10]. Подобу творчості було розмито [10]. За шкалою цінностей, що характеризують організацію листа, мотиви живопису (класична музика, література, театр, мистецтво, художня самодіяльність) займають останнє місце [36].

Головними цінностями найвищого рівня є сім'я, надійні друзі та любов. «У чому корінь шлюбу?» 74% чоловіків в українських університетах і 92% дівчат, яких називають любов'ю, мають спільні інтереси і матеріальні інтереси [60]. «Для багатьох людей сьогодні сімейна морально-психологічна підтримка є важливим джерелом підтримки, позитивних почуттів для людей, які схильні до подій, що відбуваються. Сім'я є єдиним інститутом, який може жити більш-менш під керівництвом загнаних інститутів суспільства». [60]

1.5 Особливості дослідження самосприймання студентської молоді

В зврубіжній психології, як аналогія з поняттям «особистісне самовизначення», це категорія «психосоціальної ідентифікації», розроблена і поширена американським вченим Еріком Ерікссоном. Вся структура саману, включаючи саман, є центральною точкою через призму, що є «регуляторною кризою приватності». Тут термін «криза» використовується як точка змін, важлива точка розвитку, в якій зростає слабкість і зростає потенціал особистості. У нього є дві альтернативні можливості, одна з яких веде вправо, а інша - в протилежний бік. Слово «регулятор» означає, що життєвий цикл людини являє собою ряд послідовних один за одним етапів, кожен з яких

визначається певною кризою між навколишнім світом і індивідом, які в сукупності визначають індивідуальні почуття.

На думку Е. Еріксона, основна функція особистості на початку життя підлітка полягає в розвитку особистісного почуття, заснованого на ролі особистісного нерозуміння «Я». Юнак повинен відповісти на питання: «Хто я?» і «Хто мій майбутній шлях?» Він вирішує, які вчинки важливі для нього в пошуках своєї особистості і виробляє певні норми оцінки своєї поведінки і поведінки оточуючих. Цей процес також пов'язаний з усвідомленням особистісних цінностей і компетенцій.

Найважливішим механізмом формування ідентичності є послідовна ідентифікація дорослих і дітей, що забезпечує необхідну основу для розвитку психосоціальних характеристик у підлітковому віці [10, 22, 39]. Поступово в самані з'являється почуття ідентичності; його походження – різноманітні ототожнення, що сягають корінням у дитинство. Саман намагається виробити єдиний образ своєї точки зору, і всі ці цінності і цінності потрібно підсумувати. На початку підліткового віку індивід намагається переоцінити себе фізично, соціально та емоційно у взаєминах з близькими людьми та суспільством загалом. Вона наполегливо працює, щоб пролити світло на різні аспекти самоуявлення, і врешті-решт стає самою собою, тому що не всі попередні методи самовизначення сумісні з нею. Пошук за ідентифікатором може здійснюватися різними способами. Один із способів вирішити цю проблему - спробувати різні ролі. Деякі підлітки починають переслідувати певні цілі після ролей і моральних прагнень. Інші можуть повністю вийти з особистісної кризи. Це стосується і тих, хто приймає цінності своєї сім'ї та обирає шлях, визначений їхніми батьками. Деякі молоді люди відчувають серйозні труднощі з тим, щоб дізнатися, хто вони. У більшості випадків у вас є посвідчення особи лише після довгих спроб, серії спроб і помилок. У більшості випадків людина не має сильного почуття особистості.

На думку Е. Еріксона, головна небезпека, про яку повинні знати підлітки в цей період, - це почуття самоприпинення в результаті негараздів, сумніви в своїй здатності направити своє життя в правильному напрямку. Ціннісні області мають велике значення в процесі створення ідентичності. Це елементи будови людини, які характеризують основну сторону його спрямованості. В результаті придбання цінностей у вигляді цінності завжди відбувається найскладніше і важливе для людини.

З метою вивчення ступеня диференціації образу «Я» [87] студентів Г. Прихожан використовував його для вивчення додаткових параметрів саморелігійності та визначення рівня неповноцінності.

Дослідження, проведене Г. Прихожан, показало, що 72,5% учнів мали більш високу самооцінку (45% - дуже високу, але погано виділялася впевненість в собі, 27,5% - високу і добре виражену впевненість в собі), 20% - помірну впевненість в собі, 7,5% - низьку впевненість в собі; Ми не вважаємо довіру надто низькою.

На основі аналізу факторів найважливішою для учнів є шкала: зовнішність, авторитет і характер однолітків. Вони забезпечують психологічний комфорт людям, які допомагали в інших видах діяльності, особливо в освітніх.

Для комплексного рівня першого розділу найбільш важливі такі шкали: кваліфіковані руки, кмітливість, характер. Ця шкала відображає якості, які учні ще вважають недостатніми, але це дозволить їм досягти свого повноцінного розвитку.

Для вивчення особливостей его-живопису психолог також використовував прийоми «проблем» і «незрозумілої історії» [51]. Ці методи дають інформацію про наступні параметри: бажаний простір для життя дитини, рівень прийняття себе, зміст, структура і стійкість образу «Я». За показниками рівня і стійкості фігури «І» розрізняють три рівні. Високий рівень відрізняється наявністю певних переваг. Вибір ситуативних переваг є

результатом низького рівня побудови, тобто щоразу, коли дитина змінює свій вибір. На середньому рівні его-живопису ми включили студентів, які частково змінили спосіб їх обґрунтування повторюваними відповідями.

З 25 першокурсників 17 були визначені як такі, що віддають перевагу полю дії («акторська майстерність») та 8 аспектам своїх стосунків. З точки зору їхньої точки зору, переваг не було. Крім того, були студенти, які не були повністю ізольовані від навколишнього середовища, демонструючи низьку усвідомленість і структуру образу «Я» [51].

Учні, які знають про мене через свою діяльність (середній рівень самопізнання), мають неадекватність образу «Я», тобто людина не акцентує увагу на своїй особистості.

Учні з усіх верств суспільства (високий рівень самопізнання) дуже дбайливо ставляться до себе, і їх ідеї можна вважати достатніми для істинного образу «Я».

Характеристики саморелігійності тісно пов'язані з характером уявлень студента про себе. Людина оцінює себе і свої здібності відповідно до свого життя, свого «Я»: кращі учні в сфері праці підвищують впевненість в собі; студенти, які звикли до відносин, мають низьку або достатню самооцінку (таке зустрічається набагато рідше). Особливості самоконтролю пов'язані з характером змісту его-картини: учні, відірвані від сфери відносин, краще вміють контролювати свою діяльність, ніж учні, виключені в сфері праці.

Аналіз змісту ціннісних напрямів учнів здійснювався з використанням методу аналізу факторів.

Підсумкові значення можуть бути представлені чотирма множниками, кожен з яких може бути представлений набором певних значень, що дозволяють накопичувати значення шляхом зазначення певного коефіцієнта. Таким чином, можна придбати чотири групи значень, аналіз яких дозволить визначити психологічний зміст виявлених факторів.

Високі значення першого фактора (також відомого як F1) відповідають духовно орієнтованому типу людини. але не переймається проблемами інших [51].

Високі результати за другим фактором (далі Ф2) відповідають типу соціальної особистості. Основними цінностями цього типу є плідне життя, розвиток через взаємодію з навколишнім середовищем - сім'єю (щасливе сімейне життя), друзями (які мають хороших і вірних друзів), соціальними групами (суспільна свідомість).

Вищі класи третього фактора (далі Ф3) відповідають значенню для людини таких цінностей, як цікаве заняття (основна діяльність здобувача освіти в наш час), матеріально забезпечене життя, краса природи і промисловості, цікава і життєва мудрість. Найважливішими цінностями для цього типу представника є його праця (такі учні знають, що якщо вони добре вчаться, то отримують хорошу роботу), він забезпечує не тільки важливу увагу, а й матеріальні засоби життя; Крім роботи (навчання), він вважає за краще відпочинок на свіжому повітрі, певне естетичне задоволення і веселощі. Іншими словами, це самостійна людина, яка живе для особистого задоволення для задоволення своїх основних потреб.

Нарешті, факторний аналіз цінностей учнів може бути використаний для розрізнення так званої «сакральності». Цей фактор позитивно асоціюється з оболонкою «активного життя» і «здоров'я» і негативно корелює зі шкалою «любові».

Таким чином, виходячи з рекомендованої методики, чотири типи особистості студентського віку можна умовно віднести до двох груп [51]:

1) індивіди, орієнтовані на духовний розвиток (F1 - творчість і знання фокусу і F2 - акцент на розвитку середовища відносин, що забезпечує позитивний розвиток особистості);

2) Орієнтовані на себе особистості (F3 - напрямок, спрямований на задоволення особистих потреб, F4 - орієнтація на матеріальне середовище життя).

Порівняння базових компонентів «Я-реальне» і «Ідеальне» дозволяє виявити основні потреби, що визначають напрямок розвитку особистості учня, а саме:

1) Необхідність любові. Коли людина відчуває, що її люблять і приймають важливі дорослі (батьки, вчителі), вона не відчуває себе самотньою, а хоче любити і приносить радість іншим. Позитивне прийняття себе, впевненість у собі;

2) Потреба у свободі, можливостях та зміцненні для реалізації ініціатив. Для повноцінного і всебічного розвитку своєї особистості у людини має бути достатньо простору від найважливіших дорослих, щоб проявити свою ініціативу, знайти свої таланти; Для цього їм потрібно вірити в майстерність батьків і вчителів, здатність підтримувати і заохочувати ініціативи і радіти своїм успіхам. Все це стає джерелом пояснення ініціативи, самостійності, талантів і здібностей учня;

3) Потреба в розумному авторитеті дорослих (педагогів) і нагляді за ними. Необхідно захистити учня від небезпек, про які він не знає, навчити його розуміти і приймати обмеження свого життя, виконувати свої бажання, поважати потреби інших. Цей студент стає джерелом самоврядування.

Загальний розвиток самосвідомості особистостей студентського віку відбувається за трьома основними напрямками. По-перше, це розумна диференціація самооцінки. Крім того, учні можуть зробити серйозну і реалістичну різницю між «реальним» і «ідеальним Я». По-друге, істотно змінюється характер впевненості в собі. В результаті загальної синкретичної самооцінки дітей дошкільного та молодшого шкільного віку значна частина учнів здатна диференціювати себе за певними параметрами. По-третє, зміниться функціональна роль і зміст спрямованості витрат в системі ведення

і регулювання діяльності. Ціннісні напрямки стають вагомою основою для безпосереднього стимулювання і мотивації в різних сферах спілкування і діяльності.

Експериментальні дані показали, що провідним чином, найбільш поширеними вадами у розвитку самосвідомості студента є низький рівень диференційованості образу “Я”, неадекватність самооцінки та ціннісних орієнтацій, які виконують мотивуючу функцію щодо учбової діяльності дитини та її спілкування. Встановлено прямий кореляційний зв’язок між рівнем розвитку компонентів самосвідомості та загальною адаптованістю дитини до вищого навчального закладу і навчальною успішністю, та зворотний кореляційний зв’язок між ціннісними орієнтаціями та акцентуаціями характеру особистості студента.

Висновки до першого розділу

Теоретичний аналіз наукових публікацій дає такі висновки:

По-перше, межа переходу від підліткового до юнацького віку дуже умовна і за різними схемами періодизації припадає на різний вік. У роки статеве дозрівання визначається як 17-21 рік для хлопчиків і 16-20 років для дівчаток. Психологи розходяться у встановленні вікового цензу для статевого дозрівання. У західній психології спостерігається тенденція поєднувати підлітковий вік з підлітковим віком, що представляє собою перехід від підліткового віку до дорослого, межі якого можуть коливатися від 12-14 до 25 років. Цей період називають епохою студентської молоді, адже в цей період у молоді формується рівень впевненості в собі в напрямку професіоналізму і цінності.

Отже, юнацькій вік (відповідний періоду навчання) включає в себе етап розвитку дитини у віці від 15 до 25 років. Поява життєвого плану, право зосередитися на усвідомленні власного життя, право на професійне самовизначення. Найважливішим видом роботи є освіта і професійна діяльність.

По-друге, центральним психічним процесом обожнювання є розвиток самопізнання. У цьому віці вона тісно пов'язана з такими факторами, як впевненість у собі, професійна самостійність, сфери цінності тощо.

По-третє, самосвідомість складається з двох основних компонентів: ставлення людини до себе і його ставлення до оточуючих. Найважливішими механізмами створення «самоуявлення» є: аналіз власного внутрішнього світу, порівняння їх з іншими, відображення необхідних якостей, прийняття думки оточуючих про себе, аналіз власних дій.

Узагальнюючи матеріали розділу, слід зазначити, що загальна проблематика самосвідомості та самосприймання особистості посіла значне місце в теорії психології завдяки працям психологів Р. Бернса, У. Джемса, І. Кона, К. Роджерса, Е. Еріксона, С. Рубінштейна, Г.М. Прихожан,

В. Століна, В. Ядова та інших. Таким чином, основними елементами впевненості в собі і саморозуміння учня є: соціально-психологічна група учнів, самостійність та ідентифікація, сфери цінностей, підготовка до професійної самостійності тощо. Всі ці компоненти тісно взаємопов'язані.

На думку Е. Еріксона, молода людина повинна усвідомлювати ерозію свого почуття самосвідомості через розгубленість і сумніви в можливості спрямувати своє життя в потрібне русло в ході розвитку самопізнання. Методика показує, що сфери цінностей мають велике значення в процесі створення характеристик особистості учня.

Для вивчення рівня диференційованості образу "Я" особистостей студентського віку ми розглянули методику Г.М. Прихожан, яка досліджувала додаткові параметри самооцінки та рівень домагань особистості студентського віку. Аналіз результатів дослідження дозволив виділити декілька груп студентів. Це, зокрема, такі групи: а) студенти з вищим рівнем диференційованої самооцінки та вищим рівнем нечистоти; б) студенти з високим рівнем незалежності від себе та надзвичайно високим рівнем непристойності; в) студенти з помірною брехнею і низько диференційованою впевненістю в собі; г) студенти з високим рівнем непристойності та низькою самооцінкою.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ САМОСПРИЙМАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У цьому розділі подано огляд методик для дослідження самосприймання, самооцінки студентів різного віку. Обґрунтовано їх вибір. З метою репрезентативності кількісного виразу самооцінки розглянуто декілька методик самооцінки. Приділено увагу самоактуалізації особистості студента, самовідношенню та самоповазі.

В даному розділі дано характеристику піддослідної групи й описано результати досліджень по кожній з попередньо описаних методик. Зроблено узагальнений висновок щодо самооцінки студентів по курсам – від першого по четвертий. Досліджено динаміку зміни самооцінки. Встановлено взаємозв'язок між самооцінкою та самоактуалізацією, самовідношенням і самоповагою студентської молоді.

2.1 Огляд і обґрунтування вибору методик

Для того щоб вивчення роботи було об'єктивним, а її висновки продовжували застосовуватися, необхідно паралельно використовувати ряд взаємодоповнюючих методів і прийомів. Крім того, складно знайти єдиний спосіб вивчення такої складової самосвідомості людини, як саморозуміння. Тому в ході дослідження були виділені такі характеристики студентів, як самооцінка, самоактуальність, самооцінка, впевненість у собі.

Для вивчення вищевказаних аспектів використовувалися такі методи, а також говорилося: «Хто я?». (М. Кун, П. Макпартленд; модифіковано Т. Рум'янцевою); методи кількісної ідентифікації на рівні самонадійності (за С. Будасі); дослідження впевненості в собі в двох варіантах (за Л. Столяренко); методи діагностики самореалізації особистості (за О. Лазукіним; адаптовано

Н. Калиною); Методи дослідження самооцінки (МІС; Р.С. Пантелева); Шкала самооцінки Розенберга.

1. Методика «Хто Я?» (за М.Куна, П.Макпартленд; модифікація Т.Румянцевої)

Тест заснований на Я-концепції Манфреда Куна. Теоретичною основою методології є поняття соціальних ролей і поведінки ролі, згідно з якими вона визначає спосіб, яким людина вважає себе володарем цих ролей. Цей факт знаходить своє відображення в самовизначенні суб'єктів. У той же час індивідам властиво відображати свої психологічні особливості не тільки в соціальному світі, але і в світі в цілому. Тому технологія охоплює не тільки ролі, але і всі аспекти уявлень людини про свою особистість і її важливість - «Я». Для аналізу актуальних відповідей часто використовують такі категорії груп: відповідні групи, братерський тип, основні заняття, особливості, стиль міжособистісного спілкування, прагнення тощо.

Проблеми, пов'язані з заплутуванням справжнього саморозуміння в експерименті і подачею суспільно необхідних стереотипів, дуже гостро стоять при таких мінімально формалізованих методах. Ще Л. Віготський захищав доповідь суб'єкта як об'єктивний метод вивчення психічних порушень в тому випадку, якщо опитування було організовано спеціально.

На теоретичному рівні, оскільки ідеї, які бажають бути в очах оточуючих, дають важливу інформацію про його особистість, то передбачається, що суб'єкт не дає мало інформації про особливості саморозуміння, працюючи з ідеальними для себе ідеями (А. Бодейлєв, В. Столін, 1987). Цей метод може бути використаний для заповнення проблеми, переключившись на «реальну» і «ідеальну» середовище розподілу впевненості експерта в собі. На практичному рівні проблему достовірності даних намагаються вирішити, організувавши окремо експериментальну процедуру - створюючи атмосферу безпеки і захищеності (не засудженої, приватності) для максимальної чесності під час дослідження

Усний проектний тест М. Куна «Хто я?» перевіряє особистісні риси з наступними вимірами: самооцінка, спілкування, матеріальний, фізичний, активний, очікуваний, рефлексивний. Питання «Хто я?» безпосередньо пов'язаний з особливостями самосвідомості людини, тобто «Я» або саморозуміння образу.

2. Методика знаходження кількісного вираження рівня самооцінки (за С.А. Будассі)

Метою цієї методики є опис цифрового прояву впевненості в собі. Порядок реалізації методології

У темі ретельно досліджується перелік слів, що характеризуються індивідуальними особливостями людини. На основі рекомендованого списку учасник заповнює графу «Якість» 20 важливими особистісними рисами, 10 з яких описують ідеальну людину по темі, решта 10и негативні, тобто не повинні бути ідеальними в будь-який час.

Після заповнення стовпця Атрибути тема починає працювати зі словами в колонці Атрибути і заповнювати колонку Х1. Він повинен визначати себе як стовпчик Х1, по-перше, його найхарактерніший характер, а по-друге, його характер, але менший, ніж символ під номером 1 і іншими способами. Число 20 має характеризуватися найменш характерною для теми. При цьому позитивні і негативні характеристики в минулому не враховуються. Головне, визначити якомога більше.

Коли ця кнопка буде завершена, тема заповнить стовпчик Х2. Потім його слід визначити ідеально, поставити на перше місце характеристику, яка, на його думку, повинна бути найбільш очевидною в ідеальній людині, а по-друге, вона повинна бути сформульована, але менше, ніж перша, і інші. В ідеалі число 20 має бути тією особливістю, якої у вас насправді не повинно бути. Щоб розмістити цей стовпець у таблиці, об'єкт має працювати лише зі словами у стовпці Атрибути. Стовпець Х1, що містить його опис, повинен бути обкладений аркушем паперу суб'єктом, коли він заповнює колонку Х2.

У наступному стовпці, d, обчислюється різниця в порядкових номерах для кожного надрукованого числа. Наприклад: «точна» атмосфера в колонці X1 займає 1-е місце, а X2 - 7-е; $d\ 1 - 7 = -6$ еквівалент. Обидва стовпці, про які йде мова, мають властивість «чутливість» у третьому рядку, і в цьому випадку D еквівалентно $3-3 = 0$. У графі X1 атрибутія «бездарності» займає 20-е місце, а X2 - друге, в цьому випадку D еквівалентно $20-2 = 18$.

3. Дослідження самооцінки за двома варіантами (за Л. Столяренко)

Вербальний тест «Самооцінка» взято з практикуму Л.Д.Столяренко «Основи психології». Він призначений для вивчення такої властивості особистості як самооцінка. У роботі ми використовуємо два варіанти тесту «Самооцінка», що дадуть можливість встановити рівень самооцінки у студентів.

4. Методика діагностики самоактуалізації особистості (за О. Лазукіним; в адаптації Н. Каліной).

Цей тест залучає дорослих, перевіряє особистісні риси та містить 100 питань.

Відповідно до цього діагнозу розглядаються шкали: за часом спрямованість, цінності, образ людини, потреба в знаннях, креативність (прагнення до творчості), автономія, самоуявлення, самоуявлення, гнучкість у спілкуванні.

5. Методика дослідження самовідношення (MIS; Р.С. Пантелева)

Багатостороннє дослідження самосприйняття (Multilateral Self-View Research Survey, MIS) було розроблено Р. С. Пантелевим у 1989 році. Він містить 110 фраз, розділених на 9 шкал: чесність, самонадійність, самоврядування, дзеркало, самооцінка, самостійне прийняття, самозв'язок, конфлікт, самовладання. Розроблено методику вивчення емоційно-ціннісної складової саморозуміння.

6. Шкала самоповаги Розенберга

Тест Розенберга був розроблений для визначення самооцінки випробуваного. Він має хорошу надійність і структурну придатність. Навіть якщо вона одновимірна, її можна використовувати для вивчення двох факторів: самотиску і самонадійності.

Самонадійність існує при відсутності самоамортизації, а в другому випадку виконує захисну функцію.

Цифри у звіті пов'язані з депресією, тривожністю та психосоматичними симптомами, комунікативною діяльністю, керівництвом, взаємною безпекою та поглядами батьків на цю тему.

2.2 Організація емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження проводилось на базі Одеського економічного університету від першого по четвертий курс факультету економіки і управління підприємництвом, спеціальності 053 Психологія. Загальна кількість досліджуваних налічує 76 осіб.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження було визначено такі завдання: Емпірично дослідити: особливості студентів різного віку; особливості самовактуалізації студентів будь-якого віку; особливості самореалізації студентів; особливості самооцінки студентів; рівень самоповаги студентів.

Всі перераховані вище методи були виконані, пройшовши в цілому по сім тестів для кожного потоку студентів. Дані збирали через місяць для кожного курсу - по дві методики на тиждень.

2.3 Особливості самооцінки студентів різного віку

Особливості самооцінки студентів різного віку вивчаються по-різному, щоб забезпечити її спадкоємність.

Для знаходження кількісного вираження рівня самооцінки використаємо методику С.А. Будассі, яка саме для цього призначена.

При обробці результатів тесту пораховано коефіцієнт рангової кореляції по Спірмену: $R = 1 - 6\sum d^2 / (n^3 - n)$, де n – кількість порівнювальних пар. Результати дослідження занесено в таблицю 2.1.

Таблиця 2.1

Кількісне представлення самооцінки

R-значення	Курс (% осіб)			
	1	2	3	4
$[-1; 0]$ – неприйняття себе	7,1	3,7	1,6	0
0,1; 0,2; 0,3 – Низька самооцінка	5,2	7,4	3,3	2,6
0,4; 0,5; 0,6 – Адекватна самооцінка	19,2	20,3	19,8	10,5
0,7; 0,8; 0,9 – Висока самооцінка	65	64,9	71	63,2
1 - завищена	3,5	3,7	3,3	23,7
Середнє значення R	0,673	0,685	0,735	0,82

Аналіз даних у таблиці показує, що переважна більшість учнів (>63%) підвищили впевненість у собі з усіх предметів. За даними Spearhead, середні значення кореляційного коефіцієнта в серії показують поступове зростання впевненості в собі від 1 до 4 років, але це завжди цінується. Створіть діаграму для візуалізації процесу (див. рис. 2.1).

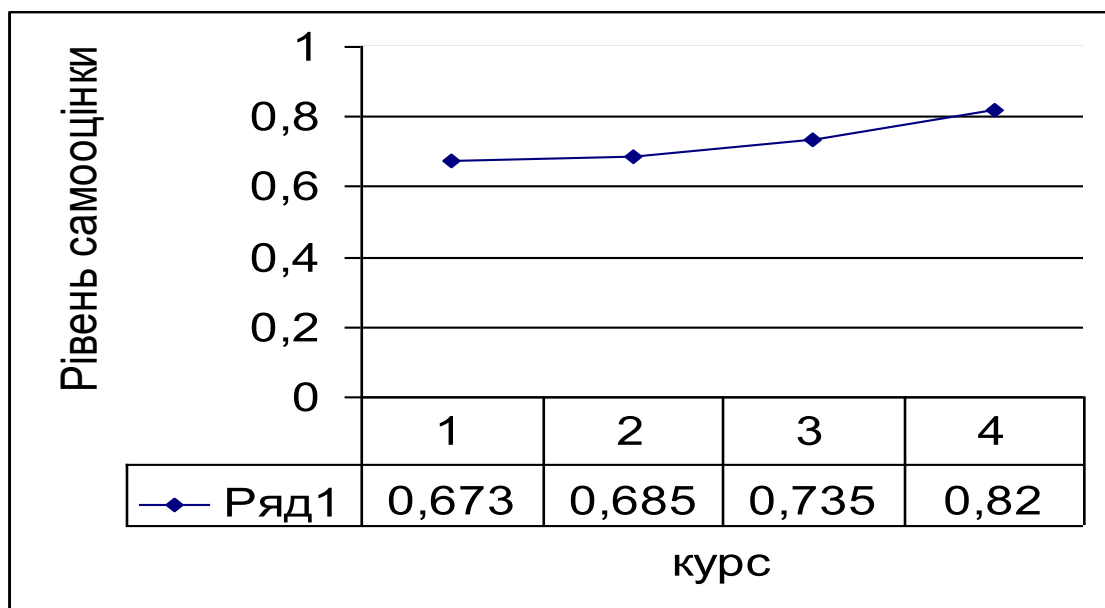

Рис. 2.1. Середнє числове відображення самооцінки на різних курсах

Ми розглянемо характеристики самооцінки студентів за допомогою варіанту 1, який прийшов з семінару Л.Д. Столяренко «Основи психології» і вже був реалізований в інший час. Розрахунки проводяться наступним чином: впевненість в собі C еквівалентна відсотку відсотка реальних якостей, відданих числу ідеальних якостей, зафіксованих в $C = (P / I) * 100\%$.

Розрахунки наведені у вигляді таблиці (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Кількісне вираження самооцінки. Варіант 1

Рівень вираженості самооцінки (%) чоловіки/жінки	Курс (% осіб)			
	1	2	3	4
0-10/0-15 – дуже низький	0	0	0	0
11-34/16-37 - низький	12,5	5,8	10,5	4,1
35-45/38-46 - помірно низький	8,3	9,6	8,8	8,4
46-54/47-56 - середній	29,2	9,6	29,8	12,5
55-63/57-65 - вище середнього	16,7	15,4	17,5	27,1
64-66/66-68 - високий	10,4	5,8	1,8	6,2
$\geq 67 / \geq 69$ - дуже високий	22,9	53,8	31,6	41,7
Середнє з'вчення (%)	56	68,6	58,7	65,9

За цією методикою, оскільки рейтинг тут високий, ми побачимо, як саме поділяються цінності впевненості в собі. Нікого, хто не почувається впевнено, не виявлено. Учні, які впевнено почуваються на 1 курсі, мають невелику перевагу перед тими, хто має високий рівень. Самостійність у всіх інших темах недостатньо висока, але повертається в середньому на третій рік. Ми можемо побачити, як зміниться наша самооцінка від 1 курсу до 4, графік заснований на середньому рівні самооцінки на курсах (див. Рис. 2.2).

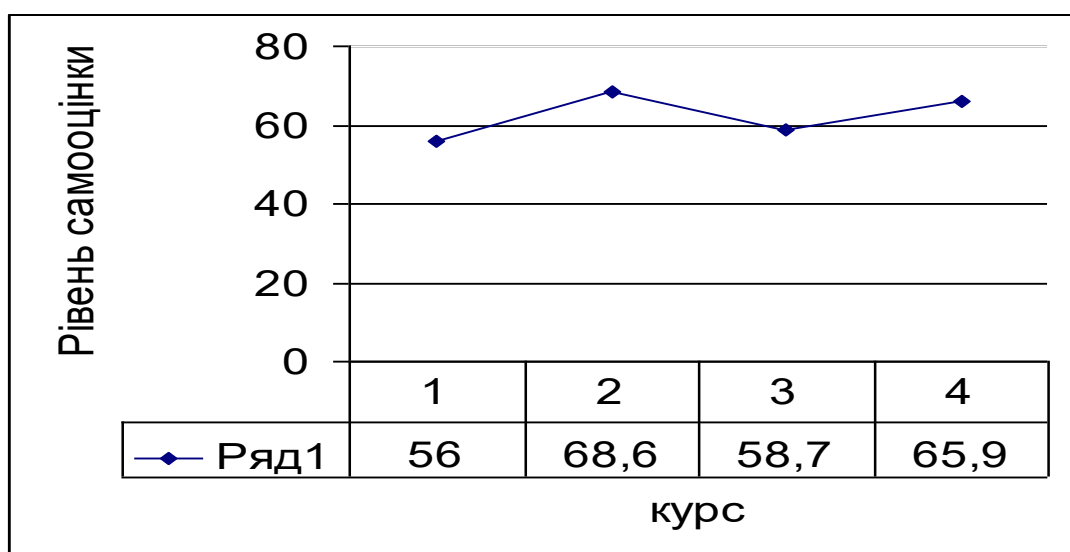

Рис. 2.2. Значення самооцінки на різних курсах

3. Застосувавши тест «Самооцінка» варіант 2, взятий з практикуму Л.Д.Столяренко «Основи психології» і проведений знову в інший час, ще раз дослідимо рівень самооцінки у студентів.

Результати дослідження наведені в таблиці 2.3.

Коли ми проаналізували дані в таблиці, то виявили, що найбільшому відсотку учнів не вистачає самооцінки з кожного предмета. Це 4 - 74,4%, а для інших - менше 50%. Це найбільш близька до оптимальної впевненості в собі на 1-му курсі.

Таблиця 2.3

Кількісне вираження самооцінки. Варіант 2

	Рівень довіри (R)	Курс (% осіб)			
		1	2	3	4
	[-1; 0] – дуже низький	0	11,7	1,6	0
	(0; 0,2] - низький	1,4	0	0	0
	[0,21, 0,3] – помірно	2,9	1,7	1,6	0
Ну що ж...	[0,31; 0,5] - середній	7,4	8,8	9,9	4,3
Мені це дуже подобається.	[0,51; 0,65] - Вище середнього	16,2	15,8	11,5	4,3
Мені це дуже подобається.	[0,66; 0,8] - високий	30,9	24,6	29,5	17
	(0,81, 1] дуже високий	41,2	47,4	45,9	74,4
	Середнє значення R	0,727	0,732	0,735	0,85

За даними Spearhead, середні значення кореляційного коефіцієнта в серії показують поступове зростання впевненості в собі від 1 до 4 курсів, але це завжди цінується. Створіть діаграму для візуалізації процесу (див. рис. 2.3).

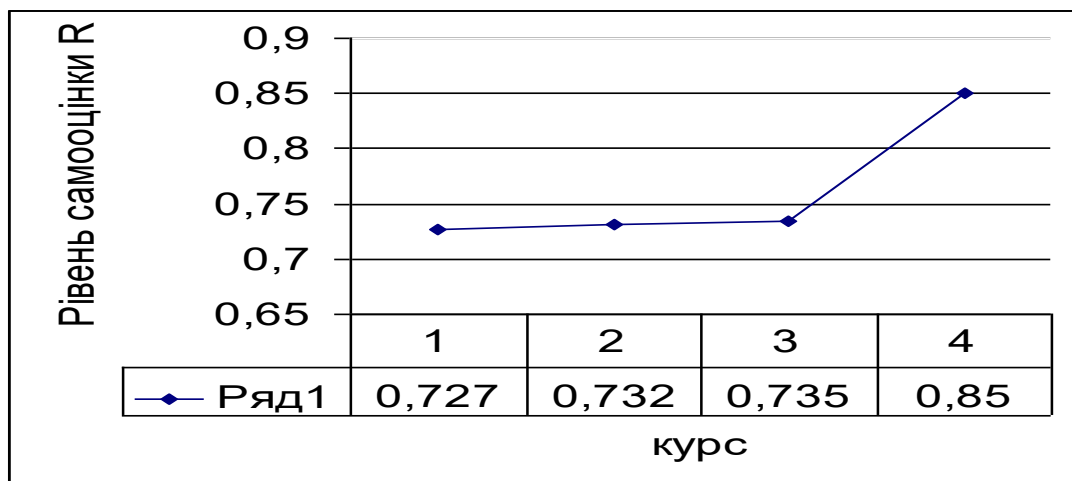

Рис. 2.3. Середні значення цифрової самооцінки на різних курсах
Порівняємо зовнішній вигляд всіх трьох графіків.

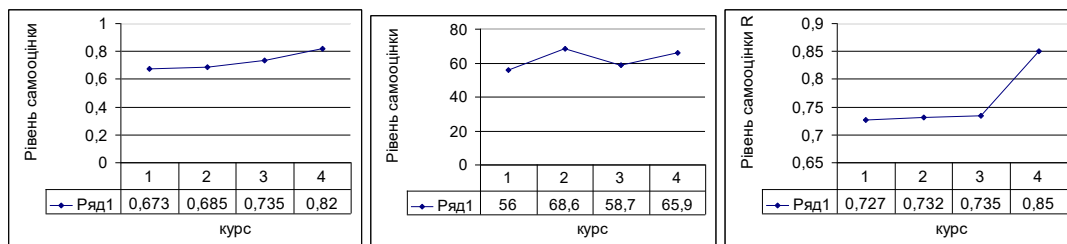

Рис. 2.4. Самостійне числове середнє значення

На основі графіків можна вважати, що існує індикативний зв'язок між відносинами (x) і вірою в себе у відповідному уроці (y). створити математичну модель зміни впевненості в собі. Модель виглядає так.

$$y = b + eax.$$

Імовірність (a) і (b) цієї залежності береться як мінімум в квадратах за допомогою методу (див. Додаток 7). Математична модель, яку ви шукаєте, виглядає так:

$$y = 0,644 + 0,0568 x.$$

Ця діаграма залежностей показана у версії 2.5.

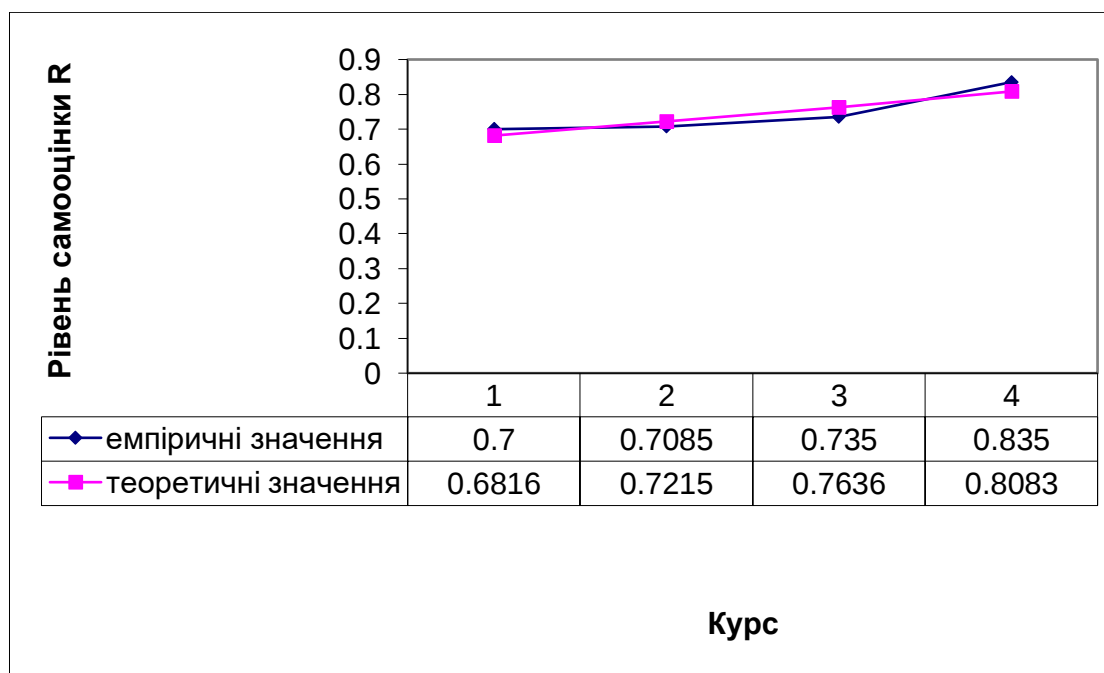

Рис. 2.5. Графік теоретичних і емпіричних значень рівня самооцінки

Дані розглянутих методів дозволили вирішити ряд інших завдань. Наприклад, інтереси учнів. Існують різні форми людської діяльності: спілкування, поведінка, діяльність, досвід. Як тема самоврядування людини

цікавить одне, іноді два напрямки по максимуму. Результати дослідження для студентів наведені в таблиці 2.4. Навколишнє середовище пов'язане з найбільшою кількістю збігів реальних і ідеальних якостей. Це максимальне число ударів відображається на столі (тому можливі повторення).

Таблиця 2.4

Сфери життя студентів

Сфери життя	Курс (% осіб)			
	1	2	3	4
«У світі людей» (контакти)	37,5	46	65	24
«У закритому світі» (поведінка)	41,7	42,3	33,4	18
"У бізнесі"(діяльність)	8,3	19,2	14,1	10
«У світі емоцій» (переживання)	35,4	42,3	35,1	34

Як бачите, перший курс характеризується поведінковими активностями, але вони гнучкі для спілкування та досвіду. Другий курс характеризується спілкуванням, але також є великий інтерес до поведінки та «світу емоцій». Третій курс в основному присвячений «світі людей». На четвертому курсі емоції зосереджені на світі, але є багато студентів, які не розвивають конкретний вид роботи на цьому курсі (реальне та ідеї незрозуміло незбагненно актуальні).

Серед безлічі особливостей, в яких молоді люди намагаються розвиватися або постійно їх відкидають, характеристики можна визначити по репутації (див. Табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Ідеальні риси молодняка

курс	вітає	відхиляє
1	Радість, чесність. Обслуговування. Чутливість. Безперервність.	Заздрити. Роздратування. Зречення, боягузтво. Стабільність.

2	Близькі стосунки. Радість. Безперервність. Відповідь.	Стабільність. Заздрість, помста. Боягузтво. Роздратування.
3	Добрі справи. Гм. Радість. Чуттєвість.	Я пишаюся тобою. Заздрити. Холодний.
4	Чутливість. Обслуговування. Близькі стосунки. Відповідь.	Заздрити. Стабільність. Я пишаюся тобою. Роздратування

Отже, як бачимо для молоді актуальні риси особистості, що сомоактуалізується. Відхиляються риси, які роз'їдають особистість, спотворюють її. На 1 курсі основний напрямок на радість життя, його прийняття. На другому курсі ще з'являється направленість дії. Третій курс зосереджений на відчуттях, а 4 – на почуттях

2.4 Віковий аспект сприймання студентів

Віковий аспект сприймання студентом самого себе вивчимо за методикою «Хто Я?» М.Куна, П.Макпартленда в модифікації Т.Румянцевої. Він перевіряє характеристики людини, такі як самоестемація, комунікативна, матеріальна, фізична, активна, перспективна, рефлексивна самооцінка та досліджує важливі особливості особистості індивіда.

Результати дослідження самооцінки наведені в таблиці 2.6

Таблиця 2.6

Самооцінка ідентичності

Негараздів	Курс (% осіб)			
	1	2	3	4
Цього достатньо.	42,6	37,7	12,2	26,7
Я це не оцінив.	42,7	60,7	75,5	60,7

Недостатньо оцінено.	8,2	0	8,2	4,4
Сирець	6,5	1,6	4,1	2,2

У таблиці ми бачимо, що в 2, 3 і 4 самооцінка була недостатньо підвищена, і в перший рік кількість людей з відповідним рейтингом повинна дорівнювати тим, хто недостатньо піднімається. Це ще одне підтвердження висновків попереднього пункту. Найбільша важливість недостатньої самостійності в 3 класі вказує на те, що цей курс може знайти найбільшу кількість людей, які не можуть взяти на себе відповідальність за свої помилки. Недостатня оцінка своїх здібностей і надмірний рівень репресій призводять до надмірної самостійності учнів. Розподіл персональних даних на курсах наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Типи ідентичності

ідентичність	Курс (% осіб)			
	1	2	3	4
Емоційні полярні види (максималісти)	29,5	26,3	36,8	26,7
Врівноважений тип людей (досвідчений)	37,7	41	30,7	40
Тип скептиків (нерішучість)	13,2	9,9	16,4	6,7
Люди, які готові змінюватися	18,1	13,2	14,3	22,3
Люди з попередніми кризовими історіями	5	8	4	4,5

Як видно з результатів емоційно-полярної таблиці підлітків, більшість з них навчаються в 3 курсі, а також на цьому курсі збалансовано, як мінімум. Більшість з них стабільні на 2-му році, а є ті, хто найменш емоційно поляризований. Більшість тих, кого не вдалося ідентифікувати, навчаються на третьому курсі, ті, хто близький до змін, – на 4-му курсі, а потім на першому.

При аналізі відповідей учнів помічено, що виявлення ознак відбувається насамперед на 1-му, 4-му та другому курсах спеціального життя. На 3-му курсі на перше місце стоять слова «людина, людина». Цей показник зайняв друге

місце на першій, другій і четвертій темах, а на третьому курсі відноситься до характерного визначення. По-третє, всі класи акцентують увагу на соціальних ролях, а на четвертому місці – історія любові до чогось.

На всіх курсах навчання більшість молодих людей безпосередньо впливали на свої гендерні особливості - з самого початку тексту вони були емоційно позитивними.

На момент оголошення переважна більшість учнів продемонструвала значно вищий рівень рефлексії з усіх предметів (>15 відповідей). Ці люди мають високий рівень диференціації персональних даних (індикатор 9-14). Студенти з низьким рівнем мислення та диференціації – по 2 людини на кожному курсі (або не хотіли інформувати себе з якихось причин).

В описі сьогодення домінування визнається без спеціальності на всіх курсах і показує ефективність і усвідомленість діяльності молоді. Перспективні ідентифікаційні показники були доступні в 6 чоловік 3 курсу. Підготовка до сім'ї була найочевиднішою на 3 курсі -7 осіб. В цілому до сімейного життя готові 4 чоловіки на 1 курсі, 1 особа на 2 курсі, 2 чоловіки на 4 курсі.

Коли ми аналізуємо фізичні характеристики, ми визначили, що виявлення фізичних даних людини обмежується одним-двома показниками - одним-двома визначеннями «висока», «красива» або харчова залежність, шкідливі звички 1 - 45,9%, в 2 - 24,6%, у 3 - 26,6%, у 26,6%, в 4 - 26,7%. Інші студентизвертали увагу на риси обличчя, зовсім не торкаючись свого фізичного тіла. Ніхто не звертає особливої уваги на визначення фізичного тіла, крім двох людей у 2-му курсі та одного в третьому.

Позитивна ідентифікація для більшості студентів на курсах є особливістю негативу Трампа. Людей з емоційно негативною і відстороненою ідентифікацією дуже мало, але більшість з них на курсах 1 і 3 (5; 60 на 8; 50).

Результати за шкалою ІД, що включає 24 показники, за якими зібрано всього сім складових ІД, наведені в таблиці 2.8 (відповідність визначається максимальною кількістю респондентів цим ідентифікаторам).

Таблиця 2.8

Шкала аналізу ідентифікаційних ознак

Компоненти ідентифікатора	Курс (% осіб)			
	1	2	3	4
1. «Соціальне я»	8,2	6,6	12,2	11,1
2. «Комунікабельне я»	1,6	11,5	12,2	2,2
3. «Матеріальне я»	8,2	4,9	10,2	0
4. «Фізичне я»	0	3,3	2,1	0
5. «Активний я»	31,2	11,5	14,3	17,8
6. «Таким, яким він мене бачив»	1,66	1,6	12,2	2,2
7. «Мислення»	47,6	60,6	34,7	62,3
Незалежний показник (ситуація, проблемний ідентифікатор)	1,6	0	2,1	4,4

Як бачимо, всі курси в основному відносяться до індивідуальних особливостей («експресії») - до індивідуальних якостей, особливостей, для визначення особистісного стилю поведінки. Другий курс у всіх курсах - це "активне я" - професії, види діяльності, інтереси, хобі. А на 2-му курсі і «спілкування зі мною» - дружба, спілкування. Третє місце займають: в 1 класі - «соціальне і матеріальне я» - учень, який хоче грошей; У 2 - "Матеріальне для мене", в 3 - "соціальне, спілкуюся, побачиш мене", в 4 - "соціальне я" - чоловік, дівчина.

Таким чином, ми бачимо, що 1-е схвалення залишає оточуючим більш відповідну впевненість у собі, тому що вони приділяють більше уваги діяльності, навіть якщо це разова робота; По-друге, відділи більш зрівноважені, розмірені, гнучкі у формуванні конструктивних відносин,

приділяють майже стільки ж уваги рисам характеру, мають сильне почуття дружби; Треті розділи відрізняються максимальністю в порівнянні з іншими суб'єктами, слабо підвищеною впевненістю в собі, мінімально збалансованими, нестатевими поглядами та ідентифікаційними ознаками; Розділ 4 дуже близький до того, щоб змінити їх особистісні характеристики.

2.5 Особливості самоактуалізації студентів

Характеристика учнів визначається методом діагностики самореалізації особистості О. Лазукіна в адаптації Н. Калини Відповідно до цього діагнозу розглядаються такі шкали: спрямованість часу, цінності, потреба в образі людини, інформації, креативність (прагнення до творчості), автономія, самоуявлення, самоуявлення, гнучкість у спілкуванні (див. Табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Характеристика самоактуалізації особистості студента

шкали	курс	Відсоток (кількість людей в %)		
		0 – 29%	30 – 59%	60 – 100%
1 Часовий напрямок	1	6	43,4	50,6
	2	6	51	43
	3	6	50	44
	4	7,5	55	37,5
2 Цінності	1	1,2	41	57,8
	2	1,6	40	58,4
	3	6	45	49
	4	2,5	47,5	50
3 Погляд на людську природу	1	19,3	66,3	14,4
	2	24	49	27
	3	12	65	23
	4	15	67,5	17,5
4 необхідні факти	1	1,2	44,8	54
	2	1,6	43	55,4
	3	2	58	40
	4	0	67,5	32,5
5 Творчість	1	2,4	38,6	59
	2	0	57	43

	3	8	49	43
	4	5	65	30
6 Автономність	1	18	48	34
	2	21	44	35
	3	15	65	20
	4	17,5	72,5	10
7 Спонтанність	1	20,5	64	15,5
	2	24	62	14
	3	25	63	12
8 Конфлікти	4	25	70	5
8 Самооцінка.	1	7,2	56,8	36
	2	13	62	25
	3	8	56	36
	4	5	47,5	47,5
9 Семосимпатіум	1	20,5	43,5	36
	2	19	33,4	47,6
	3	29	43	28
	4	2,5	60	37,5
10 Контакти	1	11	54	35
	2	4,8	47,6	47,6
	3	16	58,5	25,5
	4	25	57,5	17,5
11 Гнучкість у спілкуванні	1	6	73,5	20,5
	2	11	54	35
	3	16	63	21
	4	7,5	57,5	35

Результати «часової орієнтації» свідчать про те, що майже всі молоді люди не беруть участі в минулому досвіді (за винятком 6%). Але чемпіони краще розуміють сенс життя «тут і зараз». Вони насолоджуються собою трохи більше, ніж інші, хто досяг успіху, втікаючи від сьогодення.

При аналізі результатів шкали «результати» ми виявили, що більшість студентів досягли від 60% до 100% з усіх предметів. Це свідчить про розподіл таких цінностей, як доброта, правда, справедливість, порядок, краса, невимушеність, зручність - самофеноменальних цінностей. Відсоток людей, які поділяють вищевказані цінності протягом періоду від 1 до 4 курсу, збільшується за рахунок зменшення відсотка попередніх.

За результатами 3-ї шкали - "погляд на людську природу" можна зробити наступні висновки: 2/3 студентів з 1, 3 і 4 курси не завжди щирі і не довіряють людям; На 2-му курсі таких студентів мало - 1/2, при цьому четверта частка не залучена в людські відносини, а четверта частка має природне співчуття і довіру до людей (з інших предметів ці відсотки низькі).

Коли ми дивимося на дані за шкалою інформаційних потреб, то бачимо, що 1-й і 2-й курси відкриті до нових впливів і самовіддано віддані новому. Однак зі збільшенням курсу валют збільшується і домінує відсоток молодих людей з різними поглядами - вони не тільки цінують те, що мають, а й оцінюють і порівнюють через 4 курс. Знання спотворюються бажаннями і імпульсами, але негативного погляду на знання немає.

Творчий погляд на життя можна побачити за 5 шкалою - «творчою» шкалою. Цей показник став найвищим на 1 курсі, потім поступово знизився, особливо в середньому за 4-й курс.

Якщо проаналізувати дані за 6-шкалою – «автономія», то виявиться, що частина молодих людей, які почуваються незалежними та вільними від курсу, зросла лише вдвічі, залежно від самодопомоги та адекватності. За курсом відсоток «вільних» підлітків зменшується, тоді як відсоток неповнолітніх практично не змінюється.

Коли ми дивимося на показники шкали «Спонтанність», то бачимо, що самооновлення як спосіб життя між заняттями буде поступово зменшуватися і збільшуватися в 1 класі. З іншого боку, з усіх предметів 2/3 учнів не відчують себе абсолютно вільно і комфортно без особливих зусиль. 1/5 і 1/4 1/4 студентів інших курсів не вірять в себе і навколишній світ.

Лише більше половини учнів у розділах 1 та 3 мають психологічний захист, який частково відокремлює їхню особистість від власного матеріалу та забезпечує заміну їхніх смаків та оцінок зовнішніми соціальними стандартами. Показник чутливості бажання найнижчий в 2 (25%). Потім виростає, майже наполовину за 4. З 2 до 4 курсів відсоток людей, які дотримуються чужої

думки, знижується і стає найвищим на другий рік. У підсумку можна зробити висновок, що підлітки 2 класу найменше схильні до зовнішніх впливів, а підлітки четвертого класу.

Можна побачити позитивну шкалу «Я розумію» 9 - «автоматичне співчуття». На 2-му курсі ми бачимо, що більшість усіх курсів спокушені (47,6%), третій найнижчий (28%). На інших курсах ми бачимо середню задоволеність багатьох студентів. Найвищий рівень тривожності (близько 29%) був зафіксований у 3-му році, найнижчий – у четвертий рік (2,5%).

Шкала 10 - аналізуємо дані для «контакту». Ця шкала вимірює здатність індивіда формувати спільність, дружбу з іншими. Як бачите, найбільш комунікативними є другі розділи, потім 3-й клас, а потім перший і, нарешті, четвертий (за відсотком відсотка людей з більш високими показниками). Вони найменш соціальні в останні роки життя.

11 - За шкалою «гнучкості в спілкуванні» можна підсумувати наступні висновки: в принципі, вміння адекватно висловлюватися в розмові є в середньому на всі теми, і через 1 рік це зрозуміліше; Більше орієнтований на особисте спілкування на 2-му та 4-му курсах; Найголовніше, що вони сумніваються у своїй привабливості на 3-му (16%).

Тому учні з усіх предметів мають багато спільного: недосконалість, терплячість, поміркованість у спілкуванні. Також є деякі характеристики для кожного курсу: в 1 класі - жити зараз і шукати щось нове, творче; На 2-му курсі - зміна впевненості людей в собі - зневіра, пошук чогось нового, самозадоволення, спільнота; На 3-му курсі - потреба в інформації знижується, тривожність, невдоволення тільки посилюється; На 4-му курсі в легкому прагненні до знань (роздуми про матеріальні речі), почутті самоконтролю переважають задані суспільством бажання, а в людських взаєминах вони найменш соціальні.

2.6 Особливості самовідношення студентів

З метою вивчення особливостей почуттів самооцінки у молодих людей студентського віку використовувався методика МІС Р.Пантелєєва, який був спрямований на вивчення самооцінки. Це дозволяє виявити особливості емоційної і ціннісної складової саморозуміння. Вивчити результати дослідження за 9 шкалами: прозорість, самотійність, самоконтроль, дзеркало, прийняття себе, самоприйняття, конфлікт, самопровини (див. рисунок 1). Таблиця 2.10).

Якщо хтось проаналізує першокласні результати - «внутрішня чесність», то можна припустити, що більшість студентів чотирьох курсів мають помірний рівень мислення і критики. Однак перший і третій розділи більш стримані, і вони не хочуть давати серйозну інформацію про себе.

За результатами другої шкали, шкали «впевненості в собі», ми бачимо, що значний відсоток студентів першого та другого курсів можуть вважати себе самотійними. Третій і четвертий класи менш енергійні і енергійні. Більшість учнів з усіх предметів виявляють достатній рівень самотійності, впевненості у власних силах, мають діапазон самонадійності 5-7 стін (10 стін).

Коли ми аналізуємо результати за третьою шкалою з «самоврядуванням», то бачимо, що учні 1-х, 2-х і 4-х класів більш досвідчені, ніж «я», і більш ніж задоволені своїми внутрішніми мотиваціями і цілями. А треті відділи, як правило, беруть на себе відповідальність за майбутнє інших.

Використовуючи дані четвертої шкали, ми знаходимо, що значна кількість учнів досягає однакових результатів з кожного предмета - 6 стін. Це свідчить про те, що інші досить добре знають різні ідеї для себе. Це правда, що на четвертому році розподіл цінностей показує, що ви більш самовдоволені і менше ставитеся до інших.

Таблиця 2.10

Особливості емоційно-ціннісної складової самосвідомості студентів

Фактори	Розмір	курс.	Стени (%)									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Негараздів	1 Це добрий.	1				5,5	23,6	47,3	14,5	7,3	1,8	
		2			3,8	1,9	34,6	34,6	9,6	9,6	5,9	
		3	2,1			4,2	20,8	47,9	16,6	6,3	2,1	
		4				2,1	37,5	27,1	14,6	8,3	10,4	
	2 Впевненість	1		1,8	3,6	7,3	16,4	14,5	41,8	5,5	3,6	5,5
		2				7,7	19,2	15,4	46,2	1,9	5,8	3,8
		3	2,1			12,5	39,6	14,6	29,1		2,1	
		4				2,1	33,3	27,1	27,1	10,4		
	3 Самоврядування	1	1,8		1,8	16,4	9,1	20	21,8	23,6	5,5	
		2		1,9	1,9	17,3	15,4	21,2	17,3	25		
		3		4,2	6,2	20,8	10,4	14,6	27,1	12,5	2,1	2,1
		4		2,1	2,1	18,7	14,6	12,5	20,8	25	4,2	
	4 Я розраховую на себе.	1				16,4	20	34,5	14,5	7,3	7,3	
		2		1,9	5,8	21,2	15,4	38,4	9,6	7,7		
		3		2,1	2,1	18,7	18,7	50	2,1	4,2	2,1	
		4			2,1	16,7	10,4	41,7	20,8	6,2	2,1	
Жалість до себе	5 Егоїзм	1		1,8		3,6	5,5	9,1	32,7	10,9	25,5	10,9
		2				3,8	21,2	17,3	26,9	13,5	7,7	9,6
		3			6,2	6,3	4,2	8,3	39,6	10,4	16,7	8,3
		4				4,1	4,2	4,2	31,2	16,7	16,7	22,9
	6 Прийняття себе	1			5,5	9,1	23,6	16,4	18,2	23,6	3,6	
		2		1,9		7,7	38,5	19,2	11,5	11,5	5,9	3,8
		3	2,1		4,2	4,2	25	12,5	31,2	14,5	4,2	2,1
		4			2,1	4,2	29,2	14,6	16,7	18,6	10,4	4,2
	7 Саморепресії Хадд.	1	1,8	1,8	3,6	10,9	32,7	12,7	29	7,3		
		2	3,8	5,9	3,8	3,8	23,1	17,3	42,3			
		3			4,2	8,3	27,1	10,4	39,6	10,4		
		4			4,2	6,2	27,1	31,2	27,1		4,2	
Внутрішня проникливість	8 Гнучкість конфлікту	1	1,8		23,6	14,6	16,4	29,1	9,1	3,6	1,8	
		2	3,8		21,2	21,2	26,9	15,4	3,8	5,8	1,9	
		3	10,4		14,6	16,7	33,3	20,8		2,1		2,1
		4	2,1	4,2	4,2	20,8	25	31,3	6,2	6,2		
	9 Не звинувачуйте себе. а) Дозволено це робити	1		5,5	12,7	20	12,7	27,3	10,9	10,9		
		2	3,8	7,7	15,4	34,6	11,5	19,2	5,8	1,9		
		3	2,1	4,2	10,4	33,3	16,7	22,9	6,2	2,1		2,1
		4	2,1	6,2	12,5	31,2	4,2	29,2	10,4	2,1	2,1	

Виходячи з цінностей п'ятої шкали - «самооцінка» - можна зробити висновок, що учні мають відповідну і високу емоційну оцінку себе, своєї духовності і свого внутрішнього світу. Можна припустити, що кожен цікавиться собою.

При аналізі шостої шкали - «прийняття себе» - учні не завжди погоджуються з собою (основний сенс стін - 5). Перший і третій з них приймають себе такими, якими вони є.

За результатами сьомої шкали - «самосхвалення» - стан готовності до змін важливо для студентів 1-го курсу, потім в 4-му курсу, а потім в 2-й і 3-й курси.

На восьмому рівні - «внутрішній конфлікт» - ми спостерігаємо значне зростання результатів всіх уроків, що свідчить про зростання мислення, власних труднощів і відсутності тиску. Якщо ми не цінуємо їх навички і знання, то на 1-му і 4-му курсах виникає ще один страх.

Аналіз цінностей за дев'ятою шкалою - «самозневага» - показує, що у чемпіонів є докір за те, що вони більше співчують собі, ніж інші. Хоча більшість молодих людей стримують свої негативні почуття своїми словами.

Значення шкал визначаються трьома незалежними факторами:

Самооцінка як соціальне визнання в розмірі цінностей моралі, досягнень, рішучості, 1-4 шкал часто розвивається на 1 курсі, в другому курсі трохи потроху, пізніше на курсах 3 і 4;

самооцінка, як правило, на 3-му курсі, потім на 1-му курсі, потім на другому курсі, на останньому місці - на 4-му в 5-7 як вираз емоційного ставлення до себе;

Внутрішнє порушення, що представляє собою негативне вираження самооцінки в сумі значень 8-ї і 9-ї шкали, сильно розвинулося у студентів на 1 курсі, далі на 4 курсі і далі - на 2 і 3 курсах.

Тому поширене розуміння різноманіття думок учнів по відношенню до оточуючих, того, що вони в середньому вищі, а самооцінка емоційно висока - почуття самоповаги. Ось типові для кожного курсу в порівнянні з іншими:

1 курс – прозорість, впевненість у собі, відмінності у прийнятті та неприйнятті себе, тривожність у самотемненні, самоповага;

2 курс – це впевненість у собі, впевненість, самонадійність, готовність до змін;

3 курс - відкритість, готовність приймати, змінювати, приймати, приймати менше відповідальності за себе;

4 курс - замкнутість, тривожність з самооцінкою.

Впевненість учнів у собі

Для встановлення кількісного рівня самоповаги студентів 1 – 4 курсів використаємо тест Розенберга. Він має хорошу надійність і структурну придатність. Показники у звіті пов'язані з депресією, тривогою, комунікативною активністю, лідерством та відчуттям взаємної безпеки. Рівень самонадійності визначається як сума балів, отриманих випробуванням. Можливі результати відповіді можна знайти в діапазоні [0; 40] (див. табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Особливості цифрової репрезентації самоповаги студентів

курс.	Кількість балів (%s)				Мінімальний.	Макс.	Середнє
	1 –10	11 - 20	21 - 30	31 - 40			
1	0	0	47,5	52,5	22	39	30,2
2	0	0	25	75	25	40	32,3
3	0	0	38	62	22	38	30,4
4	0	0	22,5	77,5	24	38	32,2

Коли ми проаналізували дані в таблиці, то виявили, що більшість студентів кожного курсу мають вищий рівень самооцінки, і ніхто не має нижчої самооцінки за середню. Однак співвідношення між учнями середньої та старшої школи з різних предметів різне: співвідношення на першому курсі становить 9:10; у 2-й - 3:10 ранку; у 3: 6:10; на 4 курсі - 3:10. Найнижчі мінімальні значення через 1 і 3 години, найвищі на 2-му курсі. При цьому найвищим з максимальних значень є найнижчий за 2 і 1 курс.

Для ефеських результатів і в середньому ми можемо побачити, що 1 і 3 курсах менш самостійні, ніж у 2 і 4 курсах. Середні значення балу самоповаги від 1 по 4 курси змінюються. Результати дослідження представлені у вигляді гістограми для кращого розуміння (рис. 2.6).

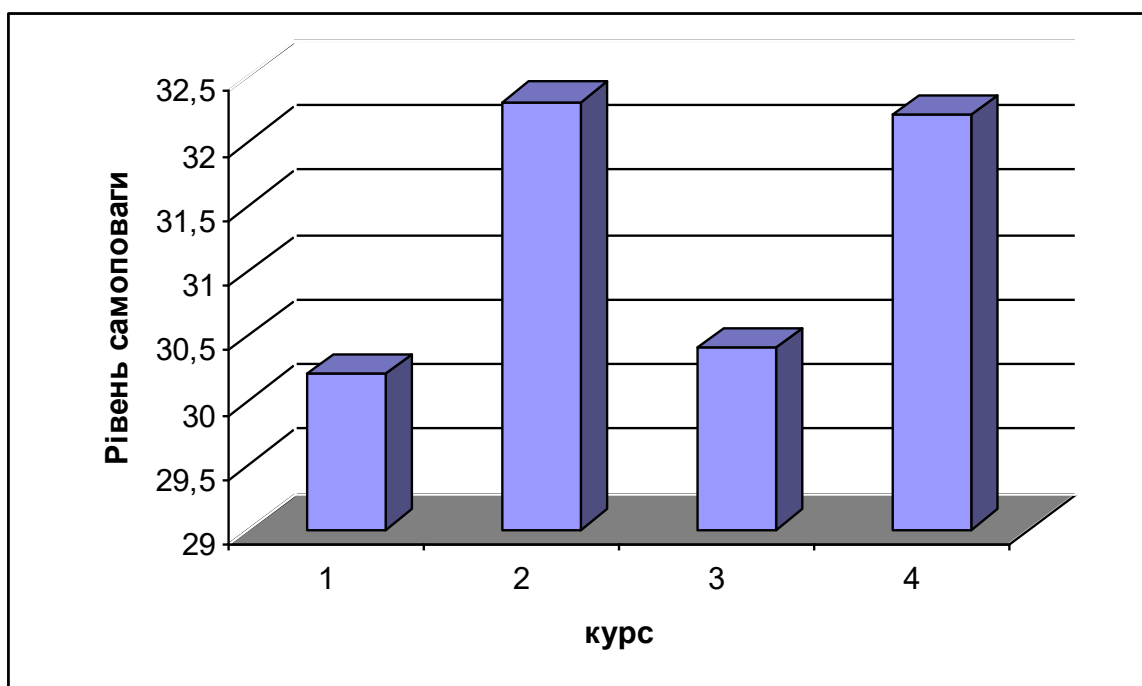

Рис. 2.6. Середнє число показників самоповани на різних курсах

Виникає питання: чи дійсно самозабезпечення зміниться в різних напрямках? Для підтвердження скористаємося тестом Х-Крускала-Валліса [42]. За допомогою алгоритму розрахунку критеріїв перевіряємо гіпотезу H_0 -

чотири категорії випробовуваних нічим не відрізняються від кількісного представлення самонадійності. Розрахунки рейтингу виконуються в Excel.

З набору ступенів H : $N = ((12 / N (N + 1)) * (\sum T_{ii} / n_i)) - 3 (N+1)$, тоді N - загальна кількість предметів; яка кількість випробовуваних першої вибірки; T_i - це набір собачих ступенів.

Взято $H = - 574,7$ (варіант вибірки такого ж розміру - 470,7). Оскільки кількість досліджуваних груп дорівнює 4, ми використовуємо критерії Π . Щоб обчислити число ступенів свободи $k = c - 1 = 4-1 = 3$, то число досліджуваних груп дорівнює s . Згідно з таблицею, Π для $p=0,05$ до $\Pi=7,815$ або $p =$ від 0,01 до $\Pi=11,345$. З $N \Pi <$ прийнята гіпотеза - різниці в групах немає.

Таким чином, квантове представлення самоповаги однакове за всіма курсами: 31 з 40 балів.

Висновки другогорозділу

1. Обрано ряд діагностичних методів, що дозволяють підліткам вивчати і аналізувати свою віру. За результатами тестів, крім самооцінки, можна виявити різні індивідуальні особливості та проаналізувати людину з різних сторін.

2. Методика визначення квантового представлення самостійності (С.Будасі) та двох варіантах (за Л. Столяренко) високо цінується у всіх студентів, але продовжує зростати за законом показників від 1 до 4 курсів. Математична модель цього закону має вигляд $y=0,644 + 0,0568x$.

Ці методи також дозволили створити певний вид діяльності на курсах: перший рік характеризується поведінковою діяльністю, але вона близька до спілкування та досвіду; Другий рік характеризується спілкуванням, але також є інтерес до поведінки та «світу емоцій»; Треті розділи в основному присвячені «людському світу»; Четвертий курс характеризується акцентом на світ емоцій, і є багато студентів, у яких на цьому курсі не склався конкретний вид роботи (реальний, а ідеї незрозуміло незрозумілі).

3. Методика «Хто я?» (М.Кун, П.Макпартленд; модифікація Т.В.Румянцевої). Встановлено, що більшість студентів на курсах перевищують позитивні ідентифікаційні характеристики над негативними.

Вся увага присвячена індивідуальним особливостям («мисленню») - особистісним якостям, особливостям, опису особистісного стилю поведінки. Другий курс у всіх курсах - це "активне я" - професії, види діяльності, інтереси, хобі. Третє «матеріал належить мені». Наголошується на особливостях кожного уроку: учні 1 класу залишають іншим більш відповідне переконання, тому що більше говорять про своє фізичне тіло, і, водночас, більше уваги приділяють діяльності; По-друге, відділи більш врівноважені, розмірені, гнучкі у формуванні конструктивних відносин, приділяють майже стільки ж уваги рисам характеру, мають сильне почуття дружби; Треті розділи відрізняються максимальністю в порівнянні з іншими суб'єктами, слабо

підвищеною впевненістю в собі, мінімально збалансованими, нестатевими поглядами та ідентифікаційними ознаками; Розділ 4 дуже близький до того, щоб змінити їх особистісні характеристики.

4. Методика діагностики самоактуалізації особистості (за О.В.Лазукіним; в адаптації Н.Ф.Каліной) дозволяє визначити, що учні з усіх предметів мають більшу загальність: нездатність, почуття самоконтролю, середню самооцінку в спілкуванні. Також є деякі характеристики для кожного курсу: на 1 курс - жити зараз і шукати щось нове, творче; На 2-му році - зміна впевненості людей в собі - зневіра, пошук чогось нового, самозадоволення, спільнота; На 3-му курсі - потреба в інформації знижується, тривожність, невдоволення тільки посилюється; На 4-му курсі життя в легкому прагненні до знань (роздуми про матеріальні речі), почутті самоконтролю переважають задані суспільством бажання, а в людських взаєминах вони найменш соціальні.

5. Методика вивчення самовідношення (МС; Р. Пантелєєва) показала, що учням частіше за інших властиво знати різні ідеї вище середнього для себе, ніж інші, і мати високу емоційну оцінку себе - самоушкодження. Для кожного курсу в порівнянні з іншими характерні наступні: 1-й курс - прозорість, впевненість в собі, відмінності в прийнятті себе, тривожність в самооцінці, самооцінці; Другий рік – це впевненість у собі, впевненість, самонадійність, готовність до змін; 3 курс - відкритість, готовність приймати, змінювати, приймати, приймати менше відповідальності за себе; 4 курс - замкнутість, тривожність з самооцінкою.

6. За шкалою самонадійності Розенберга за допомогою Н-критерію Крускала-Уолліса квантовий дисплей самоповаги склав 31 бал з 40 за всіма темами.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Однією з суттєвих ознак психічного розвитку особистості студента є подальше становлення самосвідомості, що виявляється у диференціації його внутрішньої структури, ускладненні змістового наповнення. Розвиток самосвідомості відбувається за трьома основними напрямками. По-перше, це змістовна диференціація образу “Я”. Окрім того, студенти стають спроможними змістовно та реалістично розгалужувати “Я-реальне” та “Я-ідеальне”. По-друге, суттєво змінюється характер самооцінки. Від загальної синкретичної оцінки себе, значна частина студентів-першокурсників стає здатною до диференційованої самооцінки за окремими параметрами. Але критерії самооцінки усвідомлюються ще погано, і, відповідно, страждає адекватність самооцінки. По-третє, змінюється функціональна роль ціннісних орієнтацій у системі регуляції поведінки та діяльності та їх змістовне наповнення. Ціннісні орієнтації втрачають безпосередньо стимулюючу функцію і набувають значення смислоутворюючого підґрунтя мотивації у різних сферах спілкування та діяльності.

2. Для вивчення самосприймання застосовуються різноманітні методики. У дослідженні ми зосередили увагу на таких його аспектах, як самооцінка, уявлення про себе, самоактуалізація, самовідношення, самоповага. Для їх діагностики у студентів використовували спостереження та такі методики: методика «Хто Я?» (за М. Кун, П. Макпартленд; модифікація Т.В. Румянцевої); методика знаходження кількісного вираження рівня самооцінки (за С.А. Будассі); методика дослідження самооцінки в двох варіантах (за Л.Д. Столяренко); методика діагностики самоактуалізації особистості (за О.В. Лазукіним; в адаптації Н.Ф. Каліной); методика дослідження самовідношення (МІС; Р.С. Пантелєєва); шкала самоповаги Розенберга.

3. За результатами проведеного емпіричного дослідження встановлено спільні й відмінні характерні риси молоді різних курсів.

Спільним для більшої частини молоді на всіх курсах є неадекватно висока самооцінка; однаковий рівень самоповаги (31 бал з 40); позитивні ідентифікаційні характеристики; першочергове місце займає персональна ідентичність, друге – «діяльне Я», третє – «матеріальне Я».

Самооцінка з 1 по 4 курс зростає за показниковим законом. Математична модель його має вигляд $y = 0,644x + 0,0568x^2$.

Виділено ряд ознак, характерних для кожного курсу зокрема:

для 1 курсу властива поведінкова діяльність, вони схильні до спілкування і до переживань; вирізняються з поміж інших своєю більш адекватною самооцінкою, хоч одноразовим, але частішим згадуванням про своє фізичне тіло, більшою концентрацією уваги на діяльності; живуть в теперішньому часі, прагнуть нового, творчі; відзначаються відкритістю, тривожністю у власній оцінці, самообвинуваченням;

для 2 курсу властиве спілкування, але є інтерес і до поведінкової діяльності та «світу почуттів»; вони найбільш урівноважені, витримані, схильні до побудови конструктивних стосунків; помітно перепади в довірі-недовірі до людей, прагнуть нового, задоволені собою.

студенти 3 курсу в основному зосереджені на «світі людей»; вирізняються своїм максималізмом, неадекватно завищеною самооцінкою, найменш урівноважені, у них в більшій мірі ніж у інших відчужене ставлення до; помітне зниження потреби в пізнанні, зростає тривожність, незадоволеність власно собою; характерна відкритість, вони в меншій мірі беруть відповідальність за себе на себе.

для 4 курсу характерна направленість на світ почуттів, вони найбільше схильні до змін; властиве найменше прагнення до пізнання (думка про матеріальне), сильне відчуття скутості, власні бажання переважають над

соціально нав'язаними, у людських взаєминах найменш товариські; спостерігається тривожність з оцінкою себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Астахова В. І. Деякі нові штрихи у соціальному портреті студентства. *Проблеми вищої школи*. К., 1993. Вип. 78. С. 65-69.
2. Афанасенко В., Комар Т., Синюк Н. Сутність і розвиток самосвідомості як основа продуктивно-діяльного самоздійснення особистості. *Psychology travelogs*, 2021. (2), 5–16.
3. Афанасенко В.І., Комар Т.В. Науково-теоретичні засади дослідження проблеми стратегій реалізації творчого потенціалу особистості. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Київ: ПП Лисенко, 2020. Том IX. Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Випуск 13. С.8-18.
4. Атаманчук Н.М. Розвиток самосвідомості на ранніх етапах онтогенезу *Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в сучасному світі* : зб. наук. праць. Полтава : Освіта, 2007. 154 с
5. Бабчук О.Г., Бикова С.В. Особливості саморозвитку особистості майбутніх фахівців. *Теорія і практика сучасної психології*. Запоріжжя, 2020. №1. Т.1 С.8–13.
6. Бабчук О.Г. Особливості прояву товарищескості осіб з високим та низьким рівнем саморозвитку *Психологічні ресурси особистості: соціально-психологічний зміст*: збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції 28 листопада 2019 року. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2019. С. 8-12.
7. Бігун Я.Т. Математичні методи у психології. – Чернівці: Рута, 2006. – 76 с..
8. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. №І. С. 124-129.
9. Боришевський М.Й. Особистість у вимірах самосвідомості. Суми: «Еллада», 2012. 608 с.

- 10.Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітка: Монографія. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 340 с.
11. Варій М. Й. Психологія особистості. Київ: Центр учбової літератури. 2008. 592 с.
- 12.Ван Джун. Самосприйняття як онтогенетична основа Я-образу. *Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д. Ушинського*. 2008. № 8–9. С. 206-212.
- 13.Варій М. Й.. Психологія особистості. Київ: Центр учбової літератури. 2008 592 с.
- 14.Винославська О.В. Психологічні особливості студентської групи. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. №7. С.65-70.
- 15.Винославська О.В. Деякі відмітні риси «Я»- концепції сучасного студентства // *Демографічна ситуація в Карпатському регіоні: реальність, проблеми, прогнози на XXI століття*. Матеріали міжнародної наукової конференції. (15-18 травня 1996). С.169-176.
- 16.Винославська О.В. Мотиви трудової активності й діяльності студентів денної форми навчання. *Вісник НТУУ «КПІ»: Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2001. №2(2). С.91-98.
- 17.Вовчук Р.Ю. Ставлення особистості до власної зовнішності як предмет психологічних досліджень. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Психологія і педагогіка»*. Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. 2011. № 17. С. 75–82.
- 18.Галян І.М. Психодіагностика. К. : Академвидав, 2009. 464 с.
- 19.Галузяк В.М., Добровольська К.М Розвиток професійної самосвідомості студентів вищих навчальних закладів : монографія, Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 256 с.
- 20.Гуменюк О. Є. Психологія Я-концепції: Навчальний посібник. Тернопіль: *Економічна думка*. 2004. 310 с.
- 21.Гуменюк О.Є, Фурман А.В. Психологія Я-концепції. Львів: Новий світ-2000, 2006. 360 с.

22.Гупаловська В. А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія. Історія психології». Київ, 2005. 25 с.

23.Демченко В. А. Самосвідомість як фактор психологічної адаптації першокурсників до навчальної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Харків, 2006. 19 с.

24.Донченко І. А. Етапи розвитку професійної самосвідомості фахівця. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. Серія : Психологічні науки. 2012. Т. 2. Вип. 9. С. 85–89.

25.Жидецька С. В., Землянська О. В. Особливості професійного становлення особистості в процесі професійної підготовки. Право і безпека. 2015. № 2 (57). С. 202–207.

26.Каньос Н.Г. Мотиви учбово-професійної самореалізації студентів вищих педагогічних навчальних закладів: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07; Інституті психології ім. Г.С. Костюка. Київ, 2011. 22 с.

27.Кіпень В. Українське студентство: на що орієнтуємося і що цінуємо? *Управління освітою*. 2001. № 22. С. 10.

28. Кокун О. М. Життєве та професійне самоздійснення як предмет дослідження сучасної психології. Практична психологія та соціальна робота. 2013. № 9. С. 1–5.

29.Клочек Л.В. Інформаційний та мотиваційний компоненти у студентському віці. *Вісник Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди. Психологія*. Харків: ХДПУ, 2003. Вип.10. С.76–83.

30.Клочек Л.В. Онтогенетичний аналіз процесів ідентифікації і відособлення. *Психологія. Збірник наукових праць*. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, Випуск 17, 2002. С.74 – 78.

31.Клочек Л.В. Проблеми ідентифікації і відособлення в психології. *Вісник: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Укл. П.В.Дмитренко, Л.Л.Макаренко, О.П.Симоненко. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2003. Випуск 5. С.158 –160.

32.Кобильнік Л.М. Психологічні особливості самоактуалізації особистості майбутніх психологів і педагогів: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07; Інституті психології ім. Г.С. Костюка. Київ, 2007. 22 с.

33.Кобильнік Л.М. Каткова Т.А. Психологічний супровід процесу самоактуалізації особистості майбутніх фахівців. *Проблеми сучасної психології*. Збірник наукових праць К-ПНУ, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. 2015. Випуск 30. С. 268–278.

34.Кобильнік Л.М. До проблеми самоактуалізації особистості. *Наука і освіта*. 2004. № 3. С. 81-83.

35.Кобильнік Л.М. Усвідомлення значення самоактуалізації особистості студентами різного фаху. *Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія*. За ред. С.Д. Максименка, М.В.Папучі. К.-Ніжин: Вид. НДУ; ДС Міланік, 2007. Т.10, вип.1. С. 110-112.

36.Коваленко Е.А. Ціннісна природа усвідомленого саморозвитку особистості: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 "Соціальна філософія та філософія історії". Е.А. Коваленко. Харків, 2005. 16 с.

37.Колодяжна А. В. Поєднання компонентів самоставлення особистості відповідно до її творчих проявів. *Scientific Journal*. 2016. № 5. С. 93–96.

38.Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. К.: Освіта, 1998. 255 с.

39.Кучеренко С. Методологічні підходи до вивчення самосвідомості особистості підлітків та юнаків. *Психологія і суспільство*. 2009. 134 с.

40.Левус Н. Самоставлення в структурі поведінкових проявів особистості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. Вип. 5. С. 22–26.

41.Левус Н. І. Самоставлення у студентів з різною навчальною мотивацією. *Психологія: реальність і перспективи*. 2015. Вип. 4. С. 146–151.

42.Люблінська Г.О. Дитяча психологія: Навчальний посібник для студентів пед. інститутів. К.: *Вища школа*, 1974. – 354 с.

43.Малихіна О. А. Дослідження когнітивного компоненту в структурі самоповаги студентів. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 12: Психологічні науки. Київ, 2017. Вип.6 (51). С. 249-257.

44.Малихіна О. А. Дослідження емоційно-ціннісного компоненту в структурі самоповаги студентів. *Проблеми сучасної психології*. Запоріжжя, 2017. № 1(11). С. 51-55.

45.Малихіна О. А. Теоретичне обґрунтування моделі формування самоповаги в студентському віці. *Психологічний часопис*. Київ, 2020. № 3(6). С. 144-153.

46.Малихіна О. А. Динаміка змін показників структурних компонентів самоповаги в студентському віці: реалізація корекційно-розвивальної програми. *Психологічний часопис*. Київ, 2020. № 4(6). С. 248-256.

47. Максименко О. Г. Психологія самодепривації особистісного розвитку суб'єкта : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук : 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології». Київ, 2017. 44 с

48.Меднікова Г. І. Характеристики самоактуалізації студентів з різними варіантами структури ставлення до себе. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського : збірник наукових праць*. 2013. Т. 2. Вип. 10 (91). С. 200–205.

49.Монастиршин К.О. Умови та фактори формування самооцінки школярів. *Проблеми гуманітарних наук*. Дрогобич: Вимір, 2002. Вип. 9. С. 88 – 98.

50.Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. К.: ВД «Слово», 2012. 464с.

51. Налчаджян А.А. «Я-концепція». Психология самосознания. Самара : Бахрах-М, 2003. С. 270–332.

52.Омельченко Ж. О. Формування загальнолюдських цінностей як мети виховання в працях видатних мислителів. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 3. С. 188-193.

53. Особистість у розвитку : психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2015. 430 с.

54.Островська К. Труднощі виховання як бар'єри нормативного розвитку особистості. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Проблеми девіантоної поведінки: історія, теорія, практика"*. К.: Міленіум, 2002. С. 262 - 265.

55.Островська К.О. Взаємозалежність самооцінки та ціннісних орієнтацій школярів. *Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики*. Київ-Запоріжжя-Одеса, 2002. Вип. 15. С. 117 – 123.

56.Папуча М. В. Теоретичні проблеми психологічного дослідження розвитку особистості. *Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України*. За ред. академіка С. Д. Максименка. К. : Главник, 2005. Вип. 26 : в 4 т. Т. 3. С. 311–318.

57. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога : монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 295 с.

58.Психологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. Ю.Л. Трохимова. К.: «Либідь», 2001. 558 с.

59. Психологічний словник / за ред. Н.А. Побірченко. К. : Наук. світ, 2007. 274 с.

60. Психофізіологічні закономірності професійного самоздійснення особистості : монографія / О. М. Кокун, В. В. Клименко, О. М. Корніяка, О. Р. Малхазов та ін. ; за ред. О. М. Кокуна. Київ : Педагогічна думка, 2015. 297 с.

61. Професійна самосвідомість : теорія та практика формування у ВНЗ : навч.-метод. посіб. / Р. В. Каламаж. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 148 с.

62. Пророк Н. В. Професійне самовдосконалення : вплив особистості і досвіду професійних успіхів Майстра (Вчителя) на цей процес. Гуманний розум : збірник статей (присвячено пам'яті Г. О. Балла) / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; наук. ред. О. В. Завгородня, В. Л. Зливков ; уклад. С. О. Лукомська, О. В. Федан. Київ : Педагогічна думка, 2017. С. 237–246.

63. Радчук Г.К. Особливості самореалізації особистості студентів в освітньому середовищі вищої школи. *Психологія і особистість*. 2015. № 2 (8). Ч. 2. С. 85-97.

64. Резван О. О., Моргунова Н. С., Кір'янова О. В Практикум із психології : навч. посібник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 157 с.

65. Рибалка В. В. Теорії особистості в вітчизняній психології та педагогіці : навч. посіб. Одеса: Букаєв В.В., 2012. 575 с.

66. Савицька О.В. Саморегуляція психоемоційних станів студентів в ситуації іспиту. Вид-во : Центр учбової літератури. 2020. 72с

67. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2005. 360 с.

68. Самошкіна Л.М., Лазаренко В.І. Психодіагностика. Д.: РВВ ДМУ, 2001. 44с.

69.Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента. Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. *Вісник ЧДПУ*. Чернігів, 2002. Вип. 11: Серія: Психологічні науки. С. 128-132.

70.Старинська Н.В. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Монографія. Київ: «Інтерсервіс», 2015. 178 с.

71.Старинська, Н. В.. Креативність як характеристика самоактуалізованої особистості. *Психологічний часопис № 6 (36)*, 2020. 204–213.

72.Столярчук О.А. Самоактуалізація як чинник становлення особистості майбутнього фахівця. *Innovative Solutions in Modern Science: scientific journal*. № 4 (13). 2017.С 129-139.

73.Столярчук О.А. Психологія становлення особистості фахівця в умовах різновекторності універсуму : монографія. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2018. 294 с.

74. Теорія і практика професійного становлення особистості в соціокультурному просторі : монографія / кол. Авторів ; ред. О. О. Лаврентьевої, О. П. Крупського, Є. В. Намлієва. Дніпропетровськ : Акцент ПП, 2014. 360 с.

75. Титаренко Т. М. Сучасна психологія особистості. Київ : Марич, 2009. 232 с.

76. Тищенко Л. Феноменологія самоставлення в психологічній науці. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Сер.: Психологічні науки. 2012. Т. 2, Вип. 9. С. 230–233.

77. Терлецька Л.Г. Психічне здоров'я особистості. Технологія самоаналізу. Київ: ВПЦ «Київський університет». 2003. 77 с.

78. Філоненко М. М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря: дис. д-ра психол. наук : 19.00.07. Київ, 2016. 425 с.

79. Фурман В. В. Психологічні умови розвитку особистісної рефлексії у студентів технічного університету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2013. 20 с.

80.Хоржевська І. М. Характеристика професійного розвитку особистості. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського* : Психологічні науки. 2013. Т.2. Вип. 10 (91). С. 304– 308

81. Чамата П.Р. Зміст і основні форми прояву самосвідомості. Загальна психологія: хрестоматія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. упоряд. О.В. Скрипченко [та ін.]. К.: Каравела, 2008. С. 33–38.

82. Чепелєва Н.В. Ідентичність особистості в контексті психологічної герменевтики. *Збірник наукової студії із соціальної та політичної психології*. Вип. 13 (16). К. : Міленіум., 2006. С. 13–24

83. Чуб К. Ф., Процай Л.П. Навчальний посібник. Математичні методи в психології. Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2008. 88 с.

84. Яблонко В. П. Психолого-педагогічні основи формування особистості : навч. посібн. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 220 с.

85.Яворська-Ветрова І.В. Теоретичний аналіз проблеми самоставлення: ціннісний аспект. *Актуальні проблеми психології*. Житомир: Видавництво ЖДУ імені І. Франка, 2017. № 6/XII. С. 198–206.

86.Rogers K. Client-centered therapy: Its current practice, implications and theory. L: Constable, 1991. 560 p.

87.Babchuk M. Factors that cause the development of the image of the physical "I". The 5th International scientific and practical conference «Prospects of modern science and education» (February 07 – 10, 2023) Stockholm, Sweden. International Science Group. 2023. P.521-523

88.Bjorklund, D. F. the role of immaturity in human development. *Psychological Bulletin*, 122, P. 153 – 169.

89.Rosenberg M. Self-Esteem Scale. *Measures of Social Psychological Attitudes*. Ed.Robinson J.P., Shaver P.R. Ann Arbor: Institute for Social Research, 1972. P. 98-101.

ДОДАТКИ

Додаток А

Розрахунок коефіцієнтів показникової залежності методом найменших квадратів $y = b \cdot e^{ax}$ – шукана функція.

x1	x2	x3	x4
y1	y2	y3	y4

- емпіричні дані,

де x_i – i -й курс;

y_i – самооцінка на відповідному курсі.

Прологарифмуємо ліву та праву частину шуканої функції, одержимо:

$$\ln y = \ln(b \cdot e^{ax}) = \ln b + \ln e^{ax} = \ln b + ax \ln e = \ln b + ax \quad (y > 0, b > 0).$$

$$\text{Отже } \ln y = \ln b + ax.$$

Введемо заміну: $v = \ln y$; $b_0 = \ln b$ і одержимо

$$v = b_0 + ax \text{ – лінійна залежність.}$$

Методом найменших квадратів знайдемо коефіцієнти b_0 і a даної залежності. Нехай

$$\varepsilon_i = v - v_i = ax + b_0 - v_i$$

відхилення емпіричних значень від теоретичних.

$u = \sum \varepsilon_i^2$ – функція суми квадратів відхилень. Тобто $u = \sum (ax + b_0 - v_i)^2$ – це функція двох невідомих a та b_0 . Поставимо перед собою задачу мінімізувати цю функцію, тобто, щоб сума квадратів відхилень біла найменшою. Для цього знайшовши частинні похідні по a та b_0 , прирівняємо їх до нуля і розв'язавши систему, знайдемо критичну точку $(a; b_0)$:

$$\begin{cases} \frac{\partial u}{\partial a} = 2 \sum (ax_i + b_0 - v_i) x_i = 0; \\ \frac{\partial u}{\partial b} = 2 \sum (ax_i + b_0 - v_i) = 0 \end{cases} \quad \text{або} \quad \begin{cases} a \sum x_i^2 + b_0 \sum x_i = \sum x_i v_i; \\ a \sum x_i + b_0 n = \sum v_i. \end{cases}$$

Розв'язуючи систему за правилом Крамера, матимемо:

$$\Delta = \begin{vmatrix} \sum x_i^2 & \sum x_i \\ \sum x_i & n \end{vmatrix} = n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2$$

$$\Delta_a = \begin{vmatrix} \sum x_i v_i & \sum x_i \\ \sum v_i & n \end{vmatrix} = n \sum x_i v_i - \sum x_i \cdot \sum v_i$$

$$\Delta_{b_0} = \begin{vmatrix} \sum x_i^2 & \sum x_i v_i \\ \sum x_i & \sum v_i \end{vmatrix} = \sum x_i^2 \cdot \sum v_i - \sum x_i \cdot \sum x_i v_i$$

$$a = \frac{\Delta_a}{\Delta} = \frac{n \sum x_i v_i - \sum x_i \cdot \sum v_i}{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2};$$

$$b_0 = \frac{\Delta_{b_0}}{\Delta} = \frac{\sum x_i^2 \cdot \sum v_i - \sum x_i \cdot \sum x_i v_i}{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2}$$

Провівши розрахунки в Excel, знайдемо конкретну модель нашого емпіричного дослідження. За уї візьмемо середнє вибіркове середніх значень коефіцієнта рангової кореляції по Спірмену, об'єм вибірки $n = 4$ курси.

	xi	yi	vi=lnyi	xivi	xi2
	1	0,7000	-0,357	-0,357	1
	2	0,7085	-0,345	-0,69	4
	3	0,7350	-0,308	-0,924	9
	4	0,8350	-0,180	-0,72	16
Σ	10		-1,19	-2,691	30

$a = 0,0568$, $b_0 = -0,4395$, тоді $v = -0,4395 + 0,0568 x$.

Повернемось до початкових змінних:

$$y = e^v = e^{-0,4395 + 0,0568 x} = e^{-0,4395} \cdot e^{0,0568 x} = 0,644 e^{0,0568 x}$$

Отже шукана математична модель має вигляд:

$$y = 0,644 e^{0,0568 x}.$$

Додаток Б

Проранжовані значення самоповаги студентів

n1	Ранг	n2=52	Ранг	n3=42	Ранг	n4=40	Ранг
29	8,5	40	19	33	12,5	34	13,5
32	11,5	27	6,5	33	12,5	38	17,5
29	8,5	32	11,5	25	4,5	32	11,5
32	11,5	29	8,5	35	14,5	32	11,5
24	3,5	34	13,5	34	13,5	38	17,5
35	14,5	28	7,5	30	9,5	33	12,5
32	11,5	37	16,5	32	11,5	33	12,5
29	8,5	38	17,5	31	10,5	36	15,5
34	13,5	33	12,5	33	12,5	32	11,5
30	9,5	32	11,5	22	1,5	29	8,5
32	11,5	31	10,5	29	8,5	24	3,5
32	11,5	28	7,5	32	11,5	35	14,5
34	13,5	33	12,5	33	12,5	33	12,5
33	12,5	34	13,5	38	17,5	33	12,5
34	13,5	33	12,5	32	11,5	30	9,5
36	15,5	39	18,5	23	2	31	10,5
30	9,5	33	12,5	34	13,5	34	13,5
26	5,5	31	10,5	31	10,5	28	7,5
29	8,5	32	11,5	36	15,5	30	9,5
33	12,5	33	12,5	30	9,5	35	14,5
26	5,5	36	15,5	38	17,5	31	10,5
22	1,5	30	9,5	28	7,5	29	8,5
27	6,5	37	16,5	30	9,5	36	15,5
26	5,5	34	13,5	32	11,5	31	10,5
31	10,5	35	14,5	37	16,5	33	12,5
24	3,5	35	14,5	30	9,5	32	11,5
29	8,5	34	13,5	31	10,5	34	13,5
27	6,5	32	11,5	32	11,5	32	11,5
29	8,5	32	11,5	30	9,5	32	11,5
29	8,5	32	11,5	33	12,5	25	4,5
31	10,5	32	11,5	31	10,5	35	14,5
33	12,5	28	7,5	29	8,5	32	11,5
33	12,5	33	12,5	31	10,5	30	9,5
28	7,5	34	13,5	22	1,5	33	12,5
33	12,5	34	13,5	32	11,5	33	12,5
31	10,5	30	9,5	27	6,5	33	12,5

39	18,5	31	10,5	33	12,5	32	11,5
32	11,5	31	10,5	38	17,5	30	9,5
33	12,5	26	5,5	33	12,5	34	13,5
29	8,5	30	9,5	28	7,5	31	10,5
27	6,5	35	14,5	26	5,5		
33	12,5	32	11,5				
27	6,5	32	11,5				
29	8,5	30	9,5				
31	10,5	34	13,5				
31	10,5	25	4,5				
27	6,5	33	12,5				
24	3,5	31	10,5				
34	13,5	33	12,5				
34	13,5	26	5,5				
24	3,5	29	8,5				
35	14,5	34	13,5				
31	10,5						
24	3,5						
27	6,5						
32	11,5						
32	11,5						
29	8,5						
36	15,5						
Σ	574,5		610,5		436		468